

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POSTAVENÍ ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICCE

Autor práce: Jana Kulhánková

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph. D.

Katedra: Společenských věd

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Štefanu Danicsovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1. KAPITOLA	7
1.1 Vymezení rasismu jako pseudovědecké teorie.....	7
1.2 Stručný nástin historie romského etnika.....	8
1.3 Postavení menšin v ČR na základě komparace.....	11
2. KAPITOLA	16
2.1 Romové a česká majorita.....	16
2.2 Problémy v romské komunitě	19
2.2.1 Vzdělávání romských dětí.....	19
2.2.2 Zaměstnanost.....	21
2.2.3 Chudoba a nízké příjmy.....	23
2.2.4 Situace Romů v oblasti zdraví.....	23
2.3 Problematika ghettoizace romské komunity.....	24
2.4 Kriminalizace romské komunity.....	32
3. KAPITOLA	33
3.1. Opatření českého státu při řešení problémů romského etnika.....	33
3.2. Integrovaná politika ve Středočeském kraji vůči romskému etniku.....	48
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM ZKRATEK	64
SLOVNÍK POJMŮ	65
SEZNAM OBRÁZKŮ	67
SEZNAM TABULEK	68
ABSTRAKT	69
ABSTRACT	70

ÚVOD

Romové jsou lidé jako my. Patří k nám i přesto, že mají odlišnou historickou zkušenost, než má majoritní populace. Po celá staletí žili vedle nás nebo na okraji většinové společnosti, ale nikdy nežili s ní. Většinovou společností jsou Romové bez rozdílu vnímání jako „Cikáni“ a v souvislosti s tím, si většina lidí představí problém! Problém v soužití, v bydlení, kriminalitu Romů. Vzhledem k tomuto negativnímu obrazu Romů se podle oficiálních statistik hlásí k romské národnosti pouhá jedna desetina z celkového počtu Romů. Před Romy dnes stojí obrovské dilema – přizpůsobit se, nebo zůstat na okraji společnosti. Majoritní společnost čeká neméně náročný úkol - nabídnout Romům integraci tak, aby přitom zůstal zachován jejich jazyk, kultura a národnostní práva a pomoc jim překonat předsudky, rezignaci a pasivní přezírání.

Ve své bakalářské práci se chci pokusit analyzovat problémy v soužití majoritní společnosti s Romy a analyzovat nejčastější podoby sociálního vyloučení Romů především ve Středočeském kraji, kde žijí. Pracuji na odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Příbrami na oddělení, které se mimo jiné zabývá problematikou osob společensky nepřizpůsobených a sociálně vyloučených a proto je mou snahou zakomponovat do bakalářské práce své vlastní zkušenosti a postřehy z kontaktů a z práce s romskými spoluobčany.

Bakalářská práce je členěna do třech kapitol následovně:

V 1. kapitole bude řešena obecná problematika rasismu jako pseudovědecké teorie, která umožnila a umožňuje diskriminovat romskou minoritu i v současnosti ze strany krajních pravicových subjektů. Kapitola bude obsahovat i malý exkurz do historie vývoje romského etnika, komparaci vietnamské a romské minority a dále budou naznačeny strategie, které může majoritní společnost uplatnit k přijetí romské menšiny.

Ve 2. kapitole budou nastíněny problémy soužití české majority a romské minority v různých oblastech společenského života, včetně podrobného popisu forem sociálního vyloučení Romů.

Ve 3. kapitole budou popsána politická opatření k možné integraci romské minority do české společnosti včetně problémů, které tato integrace přináší. Důraz bude položen na integrační programy v rámci Středočeského kraje. Zaměřuji se zde na konkrétní řešení u forem sociálního vyloučení, které jsem popsala v kapitole 2.

Cíl a metodika bakalářské práce

Mým cílem je snaha postihnout integraci romské minority ve Středočeském kraji a její vztah k české majoritní společnosti, analyzovat nejčastější podoby sociálního vyloučení Romů s důrazem především na Středočeský kraj, prezentovat opatření a nástroje českého státu při řešení problémů romského etnika a na základě toho ukázat, zda se problém sociálního vyloučení Romů ze společnosti zakládá na faktech nebo se jedná o předsudek. Tato práce vznikla kombinací převážně dvou teoretických metod zpracování informací, a to metody deskriptivní a komparační. Pracovala jsem s prameny našich odborníků, s řadou strategických politických dokumentů, které byly přijaty v rámci zlepšení postavení Romů ve společnosti, využívala jsem internet a v neposlední řadě své vlastní profesní zkušenosti. Základní přístup k bakalářské práci je kombinací politologického a sociologického úhlu pohledu.

1. KAPITOLA

1. 1 Vymezení rasismu jako pseudovědecké teorie

Rasová teorie má své kořeny v dílech filologů a etnografů počínaje sklonkem osmnáctého století. Mělo se za to, že kolébka západní civilizace a náboženství byla na Kavkaze, ale posléze převládl názor, že jejich počátky musely být v severní Indii, ve střední Asii nebo Persii. Lidská biologie a genetika byla brána v potaz až daleko později, v Británii. Tehdy byla rasová teorie založena na pouhých spekulacích. Ke konci devatenáctého století dostalo rasové učení novou podobu ovlivněnou sociálním darwinismem a eugenikou a začalo se hovořit o „degeneraci rasy“.¹ Je důležité definovat pojem **rasa** a pojem **rasismus**. *„Termín „rasismus“ se často volně a bez hlubšího promyšlení používá k označení nepřátelských či negativních pocitů jedné etnické skupiny či „národa“ vůči jiné(mu) a výsledných činů z takového přístupu pramenících. Někdy se však antipatie jedné skupiny vůči jiné projevuje tak cílevědomě, že ústí v brutalitu dalece překračující povýšenost a předsudky, které tato vůči odlišné skupině pociťuje, a které zřejmě patří k obecným lidským slabostem.“*²

Rasa – antropologický termín, který se vztahuje k druhové odlišnosti lidských plemen. Jedná se o souhrn společných dědičných rysů, jimiž se vyznačuje určitá skupina lidí. Tři hlavní rasy – europoidní, mongoloidní a negroidní. Slovo rasa pochází z arabštiny a původně znamenalo „začátek, hlava, původ“. Základní znaky všech ras jsou stejné. Některé znaky jsou výsledkem vlivu prostředí, v němž příslušná skupina žila (pigmentace kůže, „šikmookost obyvatel východní části Asie, atd.) a u daných populací převládají i poté, co se přestěhují do odlišného prostředí a znaky jsou přenášeny na potomstvo po mnoho dalších generací. Pokud se však rasa začne hodnotit z hlediska nadřazenosti či podřazenosti vůči sobě, tak se jedná o rasismus, který rovnocennost lidských plemen popírá. V historii proběhla celá řada pokusů a měření, která měla za úkol dokázat nadřazenost bílé rasy. Výsledky toto však nikdy nedokázaly nebo byly záměrně zmanipulovány.³

Rasismus – lze definovat jako „teorii nenávisti vůči člověku“. Rasismus je představa o rozdělení lidstva na vyšší a nižší rasy, přičemž vyšší rasa je tou, která je

¹ LAQUEUR, W. *Měníci se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2007, s.87-89.

² FREDRICKSON, G.M. *Rasismus – stručná historie*. 1. vyd. Praha : BB Art, 2003, s.15.

³ ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s. 13-29.

nositelkou civilizace a je rasou vyvolenou. Rasismus vychází z pocitu xenofobie (xenofobie = pocit strachu z toho, kdo přichází z ciziny). Teorie rasismu byla různými pseudovědci rozpracovávána a rasismus se stal součástí ideologie německého národního socialismu, který usiloval o absolutní vyhlazení židovské rasy. Rasismus uplatňoval také japonský militarismus a italský fašismus. Ve společnosti se rasismus projevuje rasovým násilím a rasovou diskriminací. Diskriminace spočívá v rozlišování jednotlivců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určitému etniku nebo rase. Diskriminace obsahuje různé formy nevhodného zacházení s tímto etnikem a lze ji rozdělit na diskriminaci přímou (úmyslnou) a nepřímou (prostřednictvím systémů).⁴

Je nepochybné, že právě Romové, kteří jsou svojí antropologickou odlišností na první pohled rozeznatelní od neromského obyvatelstva a navíc nejsou ve společnosti oblíbenou skupinou, jsou rasovým násilím a diskriminací mimořádně ohroženi. Stát je podle mého názoru jediným subjektem, který disponuje takovými nástroji, které mohou zabránit rasovému násilí a diskriminaci Romů. Nadto je stát garantem všech základních práv a svobod svých občanů. Za tímto účelem stát vytváří příslušnou legislativu a značný represivní aparát, aby mohl dodržování práv a svobod i vynucovat. Možná právě strach ze silícího rasismu v naší zemi je důvodem stále častějších odchodů Romů do Kanady a to především v loňském roce. A co my ostatní? Snažíme se být tolerantní? Nedávné události (pochod extremistů v Janově) nám ukázaly, že jsme začali být tolerantní především vůči projevům rasismu. Vždyť onen pochod se udál za tiché podpory místních obyvatel sídliště a to je samozřejmě věc, která přesně nahrává a dává sílu extremistickým stranám.

1.2 Stručný nástin historie romského etnika

Předkové dnešních Romů patřili pravděpodobně k původnímu obyvatelstvu **Indie**. Ve své pravlasti náleželi v systému kastovní společnosti k nejnižším sociálním vrstvám a majoritní společnost je znala pod označením Dom. Později, po opuštění Indie, se název Dom stal označením pro celé etnikum (v Evropě se pak hláska „d“ změnila na hlásku „r“ – odtud Rom). Jejich **tradiční profese** kovářství, provozování hudby nebo kejklřství je nutily ke kočovnému způsobu života, neboť venkovské obyvatelstvo jejich produkty potřebovalo jen občas a nikoliv pravidelně. Právě hledání nového odbytí pro své výrobky byla jedna z příčin, proč se domské kasty daly do pohybu

⁴ FRIŠTENSKÁ, H., VÍŠEK, P. *O Romech (na co jste se chtěli zeptat) – Manuál pro obce*. Praha : VCVS ČR, 2002, s. 40-41.

přes hranice Indie dále na západ. Pohyb se uskutečňoval v několika proudech s delší časovou vzdáleností a trval zhruba od 3. – 5. do 9. – 10. století. Před vstupem na evropský kontinent se kasty rozdělily na dva základní proudy, z nichž jeden (méně početnější) postupoval na Pyrenejský poloostrov a základní proud přes Balkánský poloostrov do celé Evropy.

Sami Romové se snažili obyvatelé středověkých měst přesvědčit, že svým **putováním odčítají pokání za hříchy svých předků**, kteří odmítli přijmout Pannu Marii s Ježíškem, když utíkali před Herodesem do Egypta. V českých zemích se Romové objevili kolem roku 1417. Naším územím tak prošla skupina, v jejím čele stál „král“ Sindel a „vévodové“ Panuel, Ondřej a Michal. Procházeli českými a moravskými městy na jižní Slovensko až do Bratislavy, kde se skupina rozdělila. Po celou dobu svého putování byla skupina vybavena ochrannými glejty, které jim roku 1423 vystavil král Zikmund Lucemburský a které na tehdejší dobu celé skupině a především jejím předákům zajišťovaly ochranu. Romům byla poskytována **almužna** – jídlo, peníze, nocleh. Tato solidarita s nimi však neměla dlouhého trvání. Ve společnosti se začalo poukazovat na jejich parazitní chování, které se příliš neshodovalo od chování poutníků činících pokání a s křesťanstvím vůbec. Mezi toto chování patřily magické praktiky - věštění, hádání z ruky a s tím související bezbožnost. Romové tak začali být, podobně jako v jiných zemích, **vypovídáni ze země**, zabíjeni a mučeni, na základě královských nařízení. Na konci 17. století byli Romové již postaveni zcela mimo zákon. Byli vypovězeni z území a Leopoldem I. v roce 1697 prohlášeni za psance. Jako psanci byli Romové při pronásledování zcela beztrestně zastřeleni, ženy a děti byly trestány uříznutím uší a vyhnáni za hranice města, podél hranic byly rozmístěny výstražné cedule s vyobrazením trestaných Romů, kteří by snad hranice překročili. V průběhu 18. století, především na Moravě, začíná docházet k **částečnému usídlování romských rodin**, které se živily zejména kovářstvím, kotlářstvím a košíkářstvím a někteří mocní feudálové jim z důvodu jejich řemeslných zručností poskytovali povolení k pobytu a nabízeli tak možnost usazování.

Zákon Marie Terezie z roku 1761 začal Romy nepatrně začleňovat do společnosti – Romové mají pracovat v zemědělství, nemluvit romsky, jsou usazováni tak, aby v jedné vesnici žila jen jedna romská rodina atd. V jejích záměrech pokračoval i její syn Josef II., který kladl důraz na docházku romských dětí do školy a na vyučení romské mládeže řemeslu. V roce 1784 vydal rozhodnutí, podle kterého měly být dosud

neusídlené rodiny moravských Romů rozděleny do moravských a slezských obcí. Romské usedlosti se začaly rozrůstat a Romové začali hledat nové způsoby obživy. Zde tak dochází k mírnému průlomu a k přivykání Romů majoritní společnosti i přes to, že svá obydlí stále stavěli na okraji měst a rostly tak tzv. cikánské tábory. Ovšem stále docházelo k napadání a osočování Romů, příkladem je **hontianský proces** z roku 1782, kdy bylo nespravedlivě popraveno za údajné vraždy a lidožroutství 40 Romů. Později se ukázalo, že jejich přiznání bylo vynuceno mučením.⁵

Od konce 15. století se Romové stali nenáviděnou skupinou obyvatel, jimž bylo zakázáno zdržovat se na území evropských států a tak byli po řadu staletí na nepřetržitém útěku z jednoho místa na druhé. Neexistovala evropská země, v níž by se Romové mohli uchýlit do bezpečí a kde by se mohli usadit. Od prvopočátku vůči nim mezi obyvateli všech států panovaly předsudky, protože představovali svým životním stylem až příliš velký protiklad. Romové byli tedy vyhošťováni, ovšem nikdo nevěděl, kam a jak mají vlastně odejít.⁶

Kolem roku 1900 bylo na Moravě skoro 30 romských táborů, které Romové museli zakládat za katastrálními hranicemi obcí. V roce 1927 byl přijat **zákon č. 117 O potulných Cikánech**. Byl zaměřen proti kočovným, ale i usedlým Cikánům a velký význam byl připisován především jejich řádné evidenci. Poté všem Romům starších 14ti let byla vystavena tzv. cikánská legitimace, kterou se museli prokazovat. Tento zákon byl v roce 1950 zrušen.

„Obr. 1: Kočovní Cikáni“⁷

Tragickým mezníkem historie Romů byl **holocaust** prováděný nacistickým režimem v období II. světové války. Spolu se Židy byli Romové druhou skupinou, na kterou dopadaly rasové zákony a opatření Velkoněmecké říše směřující k likvidaci

⁵ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, s. 9-17.

⁶ FRASER, A. *Cikáni*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2002, s.267-286.

⁷ DOBRODRUH.SK, [online]. 2008, citováno [2010-01-05]. Dostupný z WWW:Dobrodruh.sk/historia/romovia-alebo-cigani.

a vyhlazení Romů. Nejprve **kárné tábory**, později změněné na sběrné a likvidační, byli zřízeny v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. V letech 1942 až 1944 byli Romové z těchto táborů na základě rozkazu Heinricha Himmlera deportováni v tzv. cikánském táboře v Osvětimi, kde byli čeští Romové téměř vyhlazeni.⁸

Romská historie a dějiny jsou z velké části pouhou rekonstrukcí, protože Romové si svou historii nezapisovali a nemáme tak k dispozici žádné zprávy v kronikách a letopisech a pokud ano, týkají se jen různých nařízeních a evropských zákonů a to, co z nich lze vyčíst, je z dnešního pohledu spíše ostuda. V jejich historii nenajdeme slavné panovníky, data, bitvy, události, univerzity, ale možná nám jejich historie může pomoci k pochopení jejich jinakosti.⁹

1.3 Postavení menšin v ČR na základě komparace

Menšinami (minoritou) rozumíme národnostní, etnické nebo rasové skupiny. Naše republika patří mezi státy, kde národnostní menšiny tvoří pouze 5% obyvatelstva. Jednoznačně největší pozornost přitahuje romské etnikum, byť žije ve střední Evropě několik stovek let, ale stále o něm víme velmi málo.¹⁰ Odhadem lze konstatovat, že **na území České republiky žije okolo 300 tisíc Romů** i přes to, že při oficiálních statistikách se k romské národnosti hlásí jen velmi nízký počet osob. Většina Romů se hlásí spíše k české národnosti a jednou z příčin může být i špatná historická zkušenost, kdy byly Romové evidováni ve speciálních cikánských evidencích a byly vnímány jako problémoví a vyžadující zvláštní pozornost v zájmu společnosti.¹¹

Vietnamské etnikum je další výraznou minoritou na území České republiky, ovšem nejsou státem uznanou menšinou. Vietnamci žijící na území ČR jsou vymezeni podle platné právní úpravy jako cizinci a z toho pro ně vyplývají některé limity, zejména v oblasti kulturní, školské a v oblasti přístupu k informacím v rodném jazyce. Zároveň dochází k tomu, že integrační politika státu není na tuto skupinu prioritně zaměřená a nesměřuje na ni tolik finančních prostředků jako na národnostní menšiny. Vietnamci začali přicházet do České republiky jako studenti a pracovní síla na základě mezivládní dohody o pomoci poválečnému Vietnamu v roce 1956. Po vypršení dohody v roce 1990 jich však mnoho v republice zůstalo a získali povolení k pobytu.

⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, s. 66-83.

⁹ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.69.

¹⁰ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.53.

¹¹ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.34.

Dnes **přichází do ČR za svými příbuznými nebo samostatně podnikat**. Spatřují zde možnost zlepšení své ekonomické situace a usilují o zabezpečení rodiny, finanční zabezpečení svých dětí a finanční pomoc svým rodičům, kteří zůstali ve Vietnamu.

Vietnamská komunita je v České republice rozdělena do několika skupin zejména v návaznosti na dobu příchodu do ČR. Existují zde tedy **tři odlišné skupiny Vietnamců: starousedlíci, porevoluční Vietnamci** a na ně navázala čerstvá **vlna migrantů po roce 2000**. Hlavu vietnamské komunity obvykle tvoří majitelé velkoobchodů, kteří menším prodejcům poskytují pronájmy, kde pak provozují hery, restaurace, prodejny s asijskými potravinami atd. Vietnamská komunita je velmi uzavřená a neproniknutelná, řada z nich dodržuje **ideu konfucianismu** – rodina, práce, úcta a nemají potřebu se otevírat majoritní společnosti. Udržují svou víru, kdy každá domácnost má svůj vlastní oltář a dodržuje obřady, navštěvují buddhistické kláštery, čtou vietnamský tisk, hovoří mezi sebou vietnamsky, vaří tradiční vietnamskou kuchyni, sledují vietnamský televizní kanál apod.¹² Špatná znalost češtiny, vyplývající z nedostatečné jazykové přípravy, vedla k tomu, že Vietnamci neměli a nemají možnost blíže se seznámit s českou majoritou. Navíc Češi, vedeni svými pověrami a předsudky, se často obávají, že do republiky přichází vietnamští občané, kteří neprocházejí dostatečnými zdravotními prohlídkami a mohou přinášet různé nemoci.¹³ Zcela ojedinělou skupinu Vietnamců u nás tvoří **tzv. „banánové děti“** – pojmenování, kterým se označují vietnamské děti, které se narodily v České republice nebo zde žijí odmalička – navrch žlutí – uvnitř bílí. Těmto dětem jsou blízké české hodnoty, perfektně ovládají český jazyk, přátelí se s českými dětmi a jsou tak velmi úspěšně integrováni do společnosti.¹⁴

¹² PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky*. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW:

http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf.

¹³ ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice* 1. vyd. Praha : Portál, 2001, s.104

¹⁴ PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky*. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW:

http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf.

„Obr. 2: Banánové děti“¹⁵

Domnívám se, že pro úspěšné přijetí určité skupiny jsou důležité také kulturní zvyky daného etnika. Z každodenního života je zřejmé, že vietnamská komunita je majoritní společností přijímána jednoznačně lépe než romská komunita. **Vietnamci přikládají velký význam vzdělání**, vietnamské děti se řadí k těm nejlepším ve škole a řada z nich navštěvuje prestižní gymnázia. Je to dáno vietnamskou tradicí, kdy vzdělání lidé požívají velké úcty. Vietnamci mají velmi skromné, tiché a úslužné vystupování. Tvrdě pracují. A my sami můžeme vidět, za jak obtížných podmínek a jakou mají délku pracovní doby. Jinak je tomu v romské komunitě, kde jak také vyplývá z jejich kulturních zvyklostí, je nejúspěšnější ten, který užívá rodinu bez práce, protože Romové byli kočovný národ a nebyli zvyklí usadit se na jednom místě a pracovat. **Vzdělání Romové nepovažovali za důležité. Žijí přítomnosti a čekají na výsledky, které jim přinese studium nedokáží.** Možná je to způsobené i tím, že v Indii, pravlasti všech Romů, se věří, že tento život, který právě žijeme, je jedním z mnoha, které budou následovat a není mu proto nutno věnovat zvláštní péči. Proto se Romové příliš nestarají o budoucnost, ale věří, že bude lepší.¹⁶ Jedním z důvodů, proč česká společnost lépe přijímá Vietnamce než Romy, může být podle mého názoru i to, že podvědomě s Vietnamci sdílíme cosi společného – stojí za námi naše národy, vlast, historie, elita. Možná cítíme, že na rozdíl od Romů jsou si Vietnamci s majoritou rovni.

Existují různé možnosti, které má společnost k tomu, jak přijmout přítomnost menšin. Pro tyto účely jsou odlišeny **tři oblasti**, a to kulturní, sociální a politická. Každá z těchto oblastí pak zahrnuje přístupy, které může majoritní společnost uplatnit.

¹⁵ DUONG NGUYEN THI THUY. LIDOVKY.CZ. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.lidovky.cz/bananovedetivceskedzunglidjn/ln_domov.aspx=A080328_144645_ln_domov_glu.

¹⁶ ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.160.

Strategie v oblasti kulturní

- segregáční strategie – zcela izoluje kulturu menšiny.
- asimilační strategie – termín asimilace znamená dokonalé splynutí s většinou a bezvýhradné převzetí jejích hodnot a v oblasti kulturní tedy to, že menšina opustí své zvyky, tradice apod.
- strategie tavicího kotle – každá z různých kultur v sobě nese něco nového a cenného a viz název strategie – se rozpustí a smísí s ostatními kulturami.
- kulturní pluralismus – tento přístup vychází z toho, že se ve společnosti vyskytují různé menšinové skupiny se svými kulturními charakteristikami. Tyto charakteristiky by měly být podporovány a zachovávány. Tento přístup ústí do politiky multikulturalismu.

Strategie v oblasti sociální

- sociální vyloučení (sociální segregace) – typicky se projevuje chudobou, nízkými příjmy, nízkou kvalifikací atd. Sociální vyloučení je stále jedním z nejbolestnějších problémů Romů v České republice a jeho podoby se pokusím podrobněji rozpracovat v kapitole 2. 2.
- sociální včleňování – stejné podmínky pro všechny jsou garantovány legislativou a jejich soudní vymahatelností (např. Zákoník práce č.155/2000 Sb., který zakazuje diskriminaci v pracovněprávních vztazích, zákon č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, který podřizuje přísnému ochrannému režimu údaje o národnosti příslušnosti, zákon č.273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin atd.). Velkou roli zde podle mého názoru také hraje kvalitní sociální práce.

Strategie v oblasti politické

- strukturalismus – jednotlivé skupiny ve společnosti mají různá postavení.
- liberální pluralismus – princip rovných příležitostí.¹⁷

¹⁷ NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003, s.27-29.

Je nutné si však uvědomit, že cílem multikulturalismu není jen přizpůsobení menšiny okolní společnosti, ale také přizpůsobení společnosti menšině. Chce-li majorita skutečně v sobě zahrnout menšinu, musí pro ni ve svém rámci uvolnit prostor.¹⁸

¹⁸ BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s.288.

2. KAPITOLA

2.1 Romové a česká majorita

Název **Romové** je užíván v naší republice oficiálně od dubna 1971, kdy bylo na 1. mezinárodním kongresu Romů v Londýně rozhodnuto o užívání etnonyma Rom. Rom znamená ve všech dialektech romštiny *muž*, Romové pak znamená *lidé*. Menší část evropských Romů - *Sintové* (žijící v Německu, Rakousku, ve Francii, Nizozemí i v České republice) společný název Rom neuvžívá. Odlišnou skupinou jsou kočovníci (*Travellers* - v Anglii, Walesu, Skotsku a Irsku), mezi něž patří i Romové. Naproti tomu **název Cikáni** je apellativum, kterým bylo a je označováno romské etnikum především ze strany majoritní společnosti. Název byl užíván v historických dokumentech našich i dalších slovanských zemí, v těch dalších pak názvy Gypsies (Anglie), Zigeuner (Německo), Tsiganes (Francie), Gitanos (Španělsko), Zingari (Itálie).¹⁹ Sami Romové se mezi sebou dělí podle různých hledisek. Jedním z nich je respektování a dodržování různých tradic, podle které se rozdělují na **čisté Romy** – žuže Roma a **špinavé Romy** - degeša Roma. Mezi tyto nečisté Romy se zahrnují ti, kteří např. jedí koňské maso a zbytky ohříváných jídel (tento přístup souvisí s jejich životem v Indii, kde se jídlo vlivem horkého klimatu rychle kazilo). Dělení je dále podle bohatství, podle místa, kde žijí atd. Češi obvykle rozlišují Romy podle vnějšího vzezření na světlé a tmavé. Světlí – Olašští Romové – charakterizuje je barevné oblečení, šátky a zlaté šperky o kterých věří, že je uchrání před nemocemi. A pak také subjektivně na Romy „slušné“ a „neslušné“ podle toho, jakou měrou se přizpůsobili životu s českou majoritou.²⁰ To nejdůležitější pro každého Roma vždy znamenala **rodina**. Pro Čechy rodina většinou znamená jen okruh svých nejbližších příbuzných, ale pro Romy bylo vždy přirozené žít v široké pospolitosti i s vzdálenějšími příbuznými. Tradiční romská rodina – **famel'ija** bylo tedy společenstvím, kde měl každý své určité místo, svůj statut, věděl přesně, co se smí a co se nesmí a bylo mu připomínáno, že se má chovat v souladu s **romipen** (tedy v souladu s romskou tradicí a etikou). Romština dokonce zná všechna pojmenování i pro děti bratranců nebo sestřenic na rozdíl od češtiny. Prestiž rodiny se odvíjela od počtu narozených dětí, proto i v dnešní době jsou romské rodiny poměrně početné. Postavení a vážnost ženy ovlivňovala její porodnost, každé narozené dítě bylo a je vítané. **Žena** se starala o chod domácnosti a výchovu dětí a **muž** byl

¹⁹ FRASER, A. *Cikáni*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2002, s.314.

²⁰ HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras Můžeme se domluvit*. 3. vyd. Olomouc : Olomouc, 1998, s.34.

hlavou rodiny a zajišťoval její obživu. V domácnostech panovala naprostá čistota, vařilo se v šátcích, aby do jídla nepadl vlas a pokud se tak stalo, jídlo se vyhodilo. Nádobí muselo být čisté, kuchařka musela vařit s čistýma rukama, ale i s čistým srdcem. Věřilo se, že by se špatná nálada zavařila do jídla. Ženská nevěra byla tehdy považována za absolutně nepřijatelnou a musela být mužem potrestána, zpravidla bitím nebo ostříháním dohola, bití ze žárlivosti znamenalo projev lásky. Oproti tomu mužská nevěra byla tolerována a nebyla považována za nic špatného. O **děti**, jejich výchovu a vzdělávání se starala široká rodina. Vyrůstaly obklopeny vícero generacemi rodinných příslušníků a pomocí vyprávění jim byly předávány životní zkušenosti a moudra. Romské děti můžeme vidat při hrách vždy ve větších skupinách. Pramení to z potřeby a návyku tělesné blízkosti a romské pospolitosti. V romské rodině se žilo „pre kopa“ – na jedné hromadě, bylo zvykem dotýkat se jeden druhého. V rodině děti mohly vždy svobodně projevit svou vůli a názor a bylo jim nasloucháno.

„Obr. 3: Romské dítě“²¹

Dospívání romských dětí končilo uzavřením sňatku a založením vlastní rodiny. Sňatky byly obvykle domlouvány tak, aby došlo ke spojení dvou dobrých rodin. **Zásnubní obřad** – mangavipen, kde si mladí slíbili svou věrnost, do dlaní jim bylo nalito víno, které z rukou zavázanými šátkem, vypili. Občanské svatbě – bijav nebyla přikládána velká důležitost a tak se obvykle uskutečňovala i s odstupem několika let. **Křest** narozeného dítěte se odehrával v kostele, kmotr dával svému kmotřenci památný předmět – križmo, který ho doprovázel po celý život. Dítě bylo pojmenováno, avšak toto jméno bylo jen jakési úřední, zapsané v matrice a pak v občanském průkaze, ale kromě toho dostalo i jméno romské, kterým bylo oslovováno uvnitř romského společenství. Ve **stáří** byli lidé respektováni pro svou životní moudrost a uplatňovali

²¹ HORSINKA A., DENÍK.CZ. [online]. 2007 [cit.2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.denik.cz/z_domova/20070801romove_maji_naroky.html.

se při výchově vnoučat. Bylo nemyslitelné, aby staří lidé byli umístováni do domovů důchodců jako nepotřební členové rodiny. Zvláštní pozornosti se dostávalo zvykům při **úmrtí**. Byla a je vžitá představa, že si pro umírajícího přichází někdo z dříve zesnulých členů rodiny. Do rakve jsou vkládány různé osobní předměty a do ruky nebožtíka mince. Od chvíle úmrtí až do pohřbu se u rakve střídají ostatní členové rodiny – **vartují**. Vartování má svá pravidla a má se za to, že po pohřbu nebožtík navštíví své pozůstalé, aby dal najevo svou spokojenost či nespokojenost s vypravením pohřbu. **Symbolem Romů je romská vlajka a romský znak**, jejichž podoba byla dohodnuta v roce 1971 v Londýně při jednání Romů z mnoha států a byla založena organizace Romská unie.

„Obr. 4: Romská vlajka“²²

Zelený pruh na vlajce symbolizuje zemi a trávu, které dávaly Romům sílu a zdraví. Modrý pruh znázorňuje čisté letní nebe. Uprostřed vlajky je **kolo**, které se zároveň stalo romským znakem. Možná i proto, že dříve Romové jezdili vozy, ale především je kolo znakem i na indické vlajce a Indie je pravlastí všech Romů.²³

Komunistickému režimu v naší republice podařilo Romy přivést do situace, kdy **původní hodnoty a normy byly postupně ničeny a nenahrazovány jinými**. Řada Romů dnes postrádá vědomí sounáležitosti, vědomí společných dějin a společného původu. Jejich zdánlivá sounáležitost je spíše důsledkem společných pocitů skupiny, která je soustavně ostrakizována a jejíž problémy jsou marginalizovány. V neposlední řadě i pocit bezpráví, kterého se na nich majoritní společnost dopouštěla. Pod vlivem silných asimilačních tlaků **se Romové snažili svoji skutečnou identitu popřít a přiblížit se většinové společnosti**. Začali přebírat způsob oblékání, zařízení bytu, stravování. Tím se vědomě distancovali od svého etnika. Rodiče přestali své děti učit romštinu.²⁴

²² RADIO.CZ .[online]. 2001 [cit.2010-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.radio.cz/cz/clanek/5454>.

²³ MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. 1. vyd. Praha : Arbor Vitae, 1998, str.138-139.

²⁴ FRASER, A. *Cikáni*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2002, s.281-283.

V roce 1965 byl usnesením ÚV KSČ a vlády ČSSR zřízen **Vládní výbor pro cikánské obyvatelstvo**, jehož úkolem bylo zničit romské osady a přesídlit, popř. rozptýlit jejich obyvatele a zapojit do pracovního procesu všechny práceschopné Cikány. Zboření osad a přesídlení jejich obyvatel však mělo za následek, že došlo k devastaci tradiční rodinné hierarchie a rozpadu velkorodin. Pozitivum lze spatřovat v tom, že přesídlením Romů do bytových jednotek došlo k rapidnímu zlepšení hygienických podmínek bydlení. Ovšem **Romové byli sestěhováváni** bez ohledu na své zvyky a rozpadem rodiny se zničila její kontrola nad všemi rodinnými příslušníky.²⁵ **Velká část majoritní společnosti přistupuje k Romům se vžitými předsudky:** spatřuje v nich individua, která nepracují – snaha najít zaměstnání je v romské komunitě obdobná jako v majoritní společnosti. Někdo pracovat chce, jiný nechce. Problémem u Romů je však nízká úroveň vzdělání a s tím související nízká kvalifikace. Většinou se pak nabízí jen příležitostná, namáhavá a tudíž málo placená práce. Problémem může být také diskriminace ze strany potencionálního zaměstnavatele, který z důvodu výše uvedených předsudků, odmítne Roma zaměstnat. Romové nadužívají sociální dávky - tento jev se v romské společnosti objevil teprve v uplynulých desetiletích, kdy vlivem technického pokroku Romové ztratili tradiční možnosti ke své obživě a jejich řemesla takřka zanikla. Navíc v době socialistické asimilace byla jejich snaha potlačována. Dalším problémem v soužití majoritní společnosti s romskou minoritou je obraz Romů, který nám předkládají média. Ve zpravodajských relacích o nich převládají zprávy, které zdůrazňují romský původ pachatelů trestných činů, narušovatelů dobrého sousedského soužití a nikdo nepoukazuje na příčiny těchto aspektů. Malý prostor je naopak věnován problémům romské menšiny a rasovému násilí páchaném na Romech. Výsledný obraz Romů tedy vyznívá vždy negativně.²⁶ Na druhou stranu již existují různé televizní pořady o romských občanských sdruženích, o jejich činnosti, o romských kulturních iniciativách a aktivitách.

2.2 Problémy v romské komunitě

2.2.1 Vzdělávání romských dětí

Romové chápou školu jako „**bílou**“ **repressivní instituci** a chovají k ní proto nedůvěru. Tato **nedůvěra** se pak přenáší i na dítě. Bez jasné podpory rodičů, ale nemá učitel romských dětí naději na úspěch. Pro Romy není vzdělání až tak důležité

²⁵ FRASER, A. *Cikáni*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2002, s.282.

²⁶ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, s. 117.

a zásadní, jako pro neromskou populaci. V dobách komunistického režimu si i bez vzdělání těžkou fyzickou prací vydělali mnohem víc, než lidé se vzděláním. Dnes je ale situace jiná.²⁷ **Romské děti často neuspějí ani v první třídě základní školy**, opakují ročníky, nebo se začíná uvažovat o **přeřazení dítěte do zvláštní školy**. A i když se později ukáže, že intelektuální schopnosti dítěte jsou průměrné či dokonce nadprůměrné, pro rodiče i dítě je leckdy pohodlnější setrvat ve zvláštní škole. Přitom absolvování zvláštní školy dítě doživotně odsuzuje k velmi omezenému výběru povolání.²⁸ **Na neúspěchu romských dětí ve škole se významně podílí romská rodina**, kde se neočekává, že dítě bude individualita a bude samo za sebe schopné čelit konkurenčnímu prostředí ve škole. Pro Romy stále platí, že jednotlivec není tak důležitý jako celek – rodina. Výchova v majoritních rodinách s prvky „musíš-nesmíš“ je Romům cizí a dítě není vedeno k vytrvalému plnění nepřijemných povinností, což je dovednost ve škole pro něj nezbytná. Navíc má romské dítěte jazykové problémy, protože hlavním komunikačním jazykem v rodině je **romský etnolekt češtiny**, který se děti učí od svých rodičů. Etnolekt není kvalitní a nemá dostatečnou slovní zásobu a děti tak nejsou do školy **řádně jazykově vybaveny**.²⁹ Absolvováním základní nebo v 80% zvláštní školy studium romských dětí obvykle končí. Většina z nich už předem ví, že se půjdou zaevidovat na úřad práce. Ti, kteří nastoupí do učebního oboru, se většinou nedoučí. Střední školu absolvuje mizivé procento a vysokou školu pár jedinců. Školní prostředí romským dětem často znepříjemňují také jejich neromští spolužáci – dítě se setkává s tím, že se od něj štítivě odtahují, odmítají s ním sedět v lavici, často podporování rodiči, kteří se obávají nežádoucích vlivů, které romské dítě na neromské může mít. Mluva romských dětí je leckdy vulgární – jejich rodiče se totiž učili češtinu od nepřilíh spořádaných občanů, kteří ve své době jako jediní byli ochotni se s Romy stýkat a přátelit.³⁰

Důvody neúspěchů romských dětí ve škole lze stručně shrnout v následujících bodech:

- méně rozvinutý kulturní kapitál – dítěti se ve srovnání s ostatními nedostává v rodině potřebné kulturní kompetence (chybí domácí knihovna, rozlišení hodnot, kulturní rozhled).
- méně jazykově stimulující prostředí.

²⁷ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.100.

²⁸ ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.156.

²⁹ FRIŠTENSÁ, H., VÍŠEK, P. *O Romech*. Praha : VCVS ČR, 2002, s. 16-64.

³⁰ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.109-114.

- nižší podpora rodiny.
- neexistují pozitivní profesní vzorce – děti vyrůstají v prostředí vysoké nezaměstnanosti, nejsou motivované.
- horší materiální vybavení rodiny – dítě mnohokrát nemá vlastní psací stůl na přípravu do školy, chybí peníze na pomůcky a často ani není ochota je za ně utratit.³¹

Zkvalitňování výchovy a vzdělávání romských žáků je jedna z priorit koncepce integrace romských komunit do společnosti. Učitelé by měli hledat a používat takové metody, které by na rozdíl od minulosti nevedly k asimilaci Romů, ale rozvíjeli by možnost učit se a používat romský jazyk, romskou literaturu, vyučovat romskou historii a tradice. **Společenský propad romských komunit lze zastavit pouze vyrovnávacími procesy** a jedním z nich jsou aktivity, které povedou ke zvýšení vzdělanostní úrovně a profesní kvalifikace Romů. Často se objevují námitky, proč vyrovnávací procesy, že přece všichni máme stejné možnosti a stejné šance a vyrovnávací procesy bývají považovány za pozitivní diskriminaci. Jde však o to, že procesy směřují k odstranění a k překonání historicky vzniklého znevýhodnění Romů a jsou výslovně povoleny Mezinárodní úmluvou o odstranění všech forem rasové diskriminace a přímo doporučovány směrnicí Evropské unie 2000/43/ES. Velkou šanci proto poskytují přípravné třídy a romští asistenti pedagoga.³²

2.2.2 Zaměstnanost

Obecně platí, že situace v oblasti zaměstnanosti Romů v České republice je nepříznivá. **Míra nezaměstnanosti je odhadována na 80%, v některých oblastech dokonce 95%.** Romové u nás, pokud jsou zaměstnaní, většinou pracují v nekvalifikovaných profesích. Příčinu lze najít i v minulosti, kde se živilí svými tradičními romskými řemesly, která nebyla náročná na výrobní prostředky a bylo možné jí vykonávat při kočovném způsobu života. Jednalo se zejména o košíkářství, kovářství, zpracování železa nebo poskytování služeb, jako například stavební pomocné práce, úklidové práce. Všechny tyto činnosti nevyžadovaly prakticky žádnou kvalifikaci ani znalost jazyka majoritní společnosti. Současnou situaci v zaměstnanosti Romů lze vysvětlit i tím, že **do roku 1989 v našem státě existovala poměrně velká poptávka po**

³¹ GABAL I. Zpráva výzkumného projektu MŠMT *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf.

³² BALVÍN, J. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha : Radix, 2008, s.27.

nekvalifikované práci a pro nekvalifikovanou osobu nebyl problém sehnat zaměstnání, které bylo celkem slušně placené. Navíc náklady na živobytí představovaly v té době díky systému státních dotací jen nevelkou část rodinných výdajů a toto zajišťovalo Romům alespoň částečnou životní jistotu. Dále je třeba se zmínit o tom, že každý člověk **před rokem 1989 musel být někde zaměstnán,** jinak se dopouštěl trestného činu příživnictví. Po roce 1989 se tak Romové dostali v oblasti zaměstnání do velmi špatné situace. Během změn v české ekonomice spojených s přechodem na tržní hospodářství docházelo **k propouštění zaměstnanců a Romové vzhledem ke své nekvalifikovanosti byli jedni z prvních.**³³

„Tab.1: Ukazatele postavení na pracovním trhu: Romové proti celostátnímu průměru“³⁴

	Míra nezaměstnanosti		Poměrná účast v pracovních silách		Poměr zaměstnanosti k počtu obyvatel	
	Romové	ČR	Romové	ČR	Romové	ČR
Populace v produktivním věku b)	11,7	5,4	44,2	69,9	39,1	66,1
<i>Pohlaví</i>						
Muži	10,3	4,3	61,3	78,1	55,0	74,8
Ženy	14,0	6,8	30,5	61,5	26,3	57,3
<i>Věk</i>						
15 – 24 (mládež)	24,7	10,7	42,4	31,9	31,9	28,5
25 – 54 (nejproduktivnější věk)	7,8	4,8	44,2	87,8	40,7	83,5
55 – 64 (starší)	15,2	4,6	50,0	48,2	42,4	46,0
a) Romové ve vyloučených komunitách, které spadají do rámce Šetření romských pracovních sil v roce 2008.						
b) 15 – 64						
Poznámka: údaje za ČR jsou z roku 2007, údaje o Romech z května 2008.						

Úspěšnost Romů při získávání zaměstnání ovlivňují předsudky a diskriminační praktiky ze strany zaměstnavatele, které mají za následek nízkou motivaci při hledání zaměstnání, dále vysoký věk, kdy zaměstnavatelé nejsou ochotní zaměstnat starší věkové kategorie (platí i u majoritní společnosti). Překážkou je i nepříznivý zdravotní stav Romů, který snižuje jejich přesčasnost. Hledání zaměstnání také komplikují i záznamy v trestním rejstříku u některých Romů. Jedním z důsledků nezaměstnanosti je

³³ SDRUŽENÍ DŽENO *Postavení Romů v ekonomice*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.dzeno.cz/docs/ROMEKO>.

³⁴ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.

vysoká míra zadluženosti a případný příjem z legálního zaměstnání ohrožuje exekuce. Z tohoto důvodu se příslušníci romských komunit často uchylují k tzv. práci načerno.³⁵

2.2.3 Chudoba a nízké příjmy

Chudoba romských rodin **plyne především z jejich znevýhodněné situace na trhu práce**. Příjmy dlouhodobě nezaměstnaných plynou pouze ze sociálních dávek, které však překlenují a řeší pouze krátkodobou nepříznivou sociální situaci a nepočítá se s tím, že by tato mohla trvat i několik let. **Životní standard příjemců sociálních dávek se pak nemůže rovnat standardu platném v dané společnosti**. Nedovoluje nákup předmětů dlouhodobé spotřeby ani neumožňuje vytvoření finanční rezervy pro případ neočekávaných životních situací.³⁶ Romské rodiny si pro tyto účely pak **půjčují peníze od lichvářů**, kteří jsou snadno dostupní, většinou jsou v komunitě přítomni a jsou ochotni půjčit okamžitě. Půjčka je však většinou **na 100% úrok**. Na rodiny je ze strany lichvářů vyvíjen **nátlak na splátky**, vydírání, vyhrožování a poměrně často jsou příslušníci rodin také fyzicky napadáni. Obvykle je celá výplata sociálních dávek odevzdána lichváři a rodina je **po zbytek měsíce bez finančních prostředků**. Vedle ilegálních lichvářů, působících v romských komunitách, fungují také soukromé firmy poskytující rychlé půjčky s vysokým úrokem, které mají na rodinu stejný dopad. S lichvou souvisí celkový pokles životní úrovně, bezdomovectví, nárůst kriminality a zhoršení kvality péče o děti.³⁷

2.2.4 Situace Romů v oblasti zdraví

Nevyhovující bydlení spolu se špatnou **životosprávou** a nevhodnou stravou, vedle neochoty nebo neschopnosti pečovat o své zdraví, porušování zásad v péči o děti a další faktory jsou příčinou nepříznivého zdravotního stavu Romů. Proti majoritní společnosti mají **romské děti mnohem horší zdravotní stav** a romských **invalidních důchodců je šestkrát více než neromských**. Ze strany sociálně vyloučených Romů je podceňována především oblast **preventivní zdravotní péče** a na lékaře se obrací až při akutních zdravotních problémech. Často dochází k **zanedbávání povinného očkování**

³⁵ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.

³⁶ NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003, s.66-67.

³⁷ SDRUŽENÍ DŽENO *Postavení Romů v ekonomice*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.dzeno.cz/docs/ROMEKO>.

a preventivních prohlídek u dětí, což nese mimo jiné za následek i zásah orgánu sociálně právní ochrany dětí.³⁸ Zdravotní stav obyvatel sociálně vyloučených lokalit také ovlivňují **rizikové formy chování**, které se v lokalitách objevují – užívání drog, alkoholismus, ale i řada přidružených problémů souvisejících se životem v sociálně vyloučených lokalitách, jako je např. **špatný technický stav bytů**, kde je výskyt vlhkosti, plísní a různých škůdců, kteří jsou přenašeči chorob. K šíření infekčních nemocí přispívají společná sociální zařízení, absence koupelen v bytech III. kategorie a soužití většího počtu lidí v malých prostorách.³⁹

2.3 Problematika ghettoizace romské komunity

Do komunitního života Romů patří také organizace jejich bydlení. Nepříliš kladný vztah k příbytku je zcela specifickou kapitolou jejich hodnot. Hlavní překážkou, která v současnosti znemožňuje sociálně vyloučeným Romům získat kvalitní bydlení je **chudoba**, která se odvíjí s jejich špatnou pozicí na trhu práce. Pro získání bydlení je nutná finanční rezerva, na kterou lze dosáhnout prostřednictvím stavebního spoření nebo hypoték, což není pro chudé obyvatele romských komunit dostupné. Nízké příjmy romských rodin pak ani **nestačí na pokrytí nákladů souvisejících s užíváním bytu**, což dále vede ke vzniku dluhů na nájmu a dluhů za služby související s užíváním bytu. Vůči dlužníkům je pak poměrně radikálně postupováno ze strany pronajímatelů nebo společností dodávajících energie a často dochází ke ztrátě bydlení. Ve starých zástavbách, kde Romové často žijí, nejsou často nainstalovány měřiče spotřeby energie pro jednotlivé byty, takže je spotřeba rozpočítávána mezi všechny nájemníky. Nikoho pak nenutí energii šetřit a ostatní nájemníci jsou neochotni platit nedoplatky. Nový antidiskriminační zákon, který byl schválen 17.6.2009 si klade mimo jiné za cíl postihnout **protizákonné a diskriminační praktiky ze strany realitních kanceláří, soukromých majitelů bytů a potažmo i obecních úřadů, které mohou vzhledem k neveřejnému způsobu přidělování bytů navyšovat riziko nerovného přístupu k obecnímu bydlení**. Nároky samotných Romů na kvalitu bydlení se snižují, bydlení pak hledají na černém trhu s byty a často přijímají absolutně nevýhodné nabídky (vysoký nájem) bez předchozího uzavření řádné nájemní smlouvy. Zájem Romů se také upírá směrem k bydlení v obecních bytech, zde však naráží na zásadní problém, že **obce**

³⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, s. 114.

³⁹ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.

v přístupu k obecnímu bytovému fondu **nepreferují příjemce dávky sociální péče**, kterými Romové většinou jsou. V nejhorší situaci se pak nacházejí ti, kteří jsou bez přístřeší a využívají pomoci ze strany širší rodiny. V důsledku toho jsou byty přelidněné a opotřebené. Noví nájemníci se v bytech většinou zdržují bez předchozího ohlášení pronajímateli a ten potom může celou domácnost z nájmu vypovědět.⁴⁰

Územní koncentrace romského obyvatelstva se již utvořily v řadě měst České republiky postupně a některé velmi nenápadně. Hovoříme zde o **enklávech** nebo **ghettech**. Mezi oběma typy prostorového soustředění Romů existuje zásadní rozdíl. Enkláva znamená dobrovolné a svobodné sestěhování romských obyvatel. Tato lokalita jim totiž nabízí více bezpečí v běžném životě, ale dochází k tomu, že enklávu postupně opouštějí neromští obyvatelé a místo začíná mít „špatnou adresu“. Romské enklávy většinou vznikají v okrajových částech města a jsou izolované. Vrchol prohlubování sociální izolace a vyloučení Romů pak představují **ghetta**. Zde jeho obyvatelé již nežijí dobrovolně, ale jsou k tomu přímo nebo nepřímo donuceni tlakem okolí, zásahy města nebo svým vlastním sociálním postavením. Města se tak zbavují „problémových“ nájemníků, ale vytvářejí tím vážný sociální problém. Lidé zde žijí ve stavu celkové letargie, volí krátkodobé cíle – většinou jen na uspokojení základních potřeb. Byli zbaveni společenských vazeb a v ghettech se pak vytváří vlastní svět pravidel a hodnot, které jsou vzdálené od těch většinových. Ghetta se stávají nenáviděným bydlištěm pro jeho obyvatele. Romské děti, které v ghettech žijí a vyrůstají, přejímají modely jednání svých rodičů a celá situace se generačně opakuje. K učení a k práci je nemotivují ani rodiče ani komunita, ve které žijí, a je jim předávaná představa, že jejich místem pro život je ghetto nebo-li sociální dno.⁴¹

⁴⁰ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.

⁴¹ FRIŠTENSKÁ, H., VÍŠEK, P. *O Romech (na co jste se chtěli zeptat) – Manuál pro obce*. Praha : VCVS ČR, 2002, s. 89.

„Obr. 5: Ghetto“⁴²

Ve Středočeském kraji existují romské enklávy skoro ve všech okresních městech a vznikaly v průběhu několika desítek let. Každá z těchto lokalit má jiné parametry: velikost, rodově-rodinnou strukturu, sociální strukturu, historii a vývoj, přístup úřadů k lokalitě a charakter problémů, které je potřeba v daném místě řešit.

„Tab.2: Počet obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách a jejich podíl v jednotlivých krajích“⁴³

Kraj	Odhad počtu romských obyvatel sociálně vyloučených lokalit v kraji	Podíl všech romských obyvatel vyloučených lokalit, kteří žijí v ČR
Česká republika	60 000 – 80 000	100%
Hlavní město Praha	9 000 – 9 500	13%
Jihočeský kraj	1 500 – 2 000	3%
Jihomoravský kraj	5 000 – 5 500	8%
Karlovarský kraj	3 500 – 4 000	5%
Královehradecký kraj	2 000 – 2 500	3%
Liberecký kraj	2 000 – 2 500	3%
Moravskoslezský kraj	10 000 – 10 500	15%
Olomoucký kraj	4 500 – 5 000	7%
Pardubický kraj	1 000 – 1 500	2 %
Plzeňský kraj	1500 - 2000	3%
Středočeský kraj	3 000 – 3 500	5%
Ústecký kraj	21 000 – 22 000	31%
Vysočina	1 500 – 2 000	3%
Zlínský kraj	500 – 1 000	1%

⁴² ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICE. [online]. 2005. [cit. 2010-03-08].

Dostupný z WWW: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/20389>.

⁴³ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava_2008_final.doc.

Mezi největší romské enklávy ve Středočeském kraji se řadí: **Kladno a okolí, Slaný a okolí, Kutná Hora a okolí (Ovčáry u Nových Dvorů, Třebešice, Neškaredice)**. V následujícím textu se pokusím tyto lokality stručně přiblížit.

KLADNO A OKOLÍ

Kladno je nejlidnatějším městem Středočeského kraje s téměř 73 tis. obyvateli, z toho 7000 obyvatel jsou Romové. I když někteří Romové obývají obecní byty ve městě, většina jich žije v romských enklávách. Nejznámější z nich je **lokality tzv. „Masokombinát“**, dům na okraji města, který dříve sloužil jako ubytovna pro zaměstnance masokombinátu a kde nyní žije cca 25 romských rodin. V 90. letech byl dům magistrátem Kladna uzpůsoben jako ubytovna pro neplatiče a byly zde také umístěny romské rodiny bez přístřeší. Lokalita Masokombinát je ukázkovým příkladem sociálně vyloučené lokality ve všech směrech: prostorové vyloučení – dům se nachází daleko od obydlích majoritní společnosti, je od nich oddělen lesem, bez dostupnosti městské hromadné dopravy. Sociální vyloučení – lidé, kteří v lokalitě žijí, jsou majoritní společností odmítáni, symbolické vyloučení – jsou vžité předsudky, že obyvatelé lokality musí být zákonitě hloupí, líní, agresivní a ekonomické vyloučení – obyvatelé mají minimální šance na získání zaměstnání.

Náklady na bydlení v lokalitě Masokombinát jsou však neúměrné a přesahují možnosti jeho obyvatel. Výše nákladů dokonce přesahuje náklady na bydlení, které vydávají majoritní rodiny. Především způsob vytápění budovy elektrickými přímotopnými panely je hlavní finanční zátěží pro sociálně slabé obyvatele.

Lokalita Na Vysokém

Přízemní budova, která se nachází na okraji městské části Dubí, dříve sloužila jako šatna pro fotbalisty, později byla magistrátem upravena jako ubytovna pro neplatiče. Budova má 14 místností o rozloze 15 m², v každé z místností žije vícečlenná romská rodina, sprchy, toalety a kuchyně jsou společné. Špatná dostupnost do škol, obchodů, zástavek autobusů a úřadů, činí z lokality sociálně vyloučenou oblast.

Náklady na bydlení jsou zde oproti „Masokombinátu“ nižší díky způsobu vytápění, kdy má každá místnost vlastní kamna na tuhá paliva. Obyvatelům tak

nevzniká dluh na nájemném a osazení lokality je prakticky neměnné a většinou příbuzensky propojené.

Lokalita Dubí, Vrapice – drážní domy a buňky

Zcela specifickou lokalitou jsou Romy obývané strážní domky nebo nevyužívané nádražní budovy. Romům je pronajímá nebo prodává Správa železniční dopravní cesty. Protože jsou to objekty, které nejsou v majetku magistrátu a ten proto není nucen řešit otázku spojenou s placením nájemného.

Strážní domky jsou malé budovy o několika místnostech ve špatném technickém stavu a bez vody, které Správa železniční dopravní cesty pronajímá za nízké ceny. Někdy je možné strážní domek také odkoupit, jako např. domek na železniční zastávce ve Vrapicích. Ten obývají čtyři romské příbuzensky spojené rodiny. V objektu je zavedena elektřina, je však bez vody. Zdrojem pitné vody je studna v blízkosti domku.

Největší budova se nachází u železniční stanice Kladno-Dubí. Je dvoupatrová, obývaná osmi romskými rodinami, vytápěná kamny na tuhá paliva, obvykle dřevem. V současné době je plně obsazená.

V buňkách žijí Romové, kteří kdysi obývali obecní byty, avšak tyto poničili natolik, že museli být vystěhováni a objekt s byty zbořen. Dlužníci na nájemném byli vystěhováni bez náhrady bydlení a těm, kteří nájem platili, bylo poskytnuto ubytování na okraji města právě v těchto buňkách. V roce 2005 bylo úředníky magistrátu rozhodnuto o sestěhování buněk s jejich obyvateli do lokality Masokombinát, což se setkalo s odporem nájemníků vrapických buněk, kteří měli obavy ze soužití s Romy z Masokombinátu. Stěhování vyvolalo mediální zájem, účastnila se ho městská policie a úředníci magistrátu.

Lokalita Velvarská

Tuto lokalitu představuje komplex tří těsně sousedících budov tvořených obecními byty s romskými nájemníky. Mezi budovy je patrný rozdíl, přičemž dvě z nich jsou v poměrně dobrém technickém stavu, je v nich zaveden plyn, elektřina a voda. Jednotlivé rodiny mají svůj elektroměr. Byty jsou odpovědnými úředníky magistrátu přidělovány těm Romům, o kterých se úředník domnívá, že se chovají tak, jak by měli.

Ovšem poslední budova je ve velmi špatném technickém stavu, částečně vinou ze strany jejích obyvatel, je vytápěná kamny na tuhá paliva.

Lokalita Lesík

Nachází se v městské části Tuchoraz, je to jednopatrový obecní dům mimo majoritní rezidenční zónu, ve kterém žije několik romských rodin. Vzhledem k tomu, že je objekt ve velmi špatném technickém stavu, byla kladenským magistrátem již v roce 2005 schválena jeho demolice a obyvatelé poté budou vystěhováni, popř. přestěhováni jinam.

Lokalita Podprůhon

Ze všech kladenských lokalit je tato nejbližší centru města. Romové zde obývají dva typy domů: a) své vlastní jednopatrové domky ve špatném technickém stavu, které velikostí neodpovídají počtu obyvatel a b) obecní nájemní byty, z nichž jeden z nich prochází rekonstrukcí a neplánuje se, že by se do nich Romové měli vrátit. Některým bylo přiděleno náhradní ubytování v lokalitě Masokombinát a někteří se uchýlili ke svým příbuzným.

Lokalita Rakovnická

Třípatrový obecní dům s nájemními byty v městské části Rozdělov. Lokalita je součástí majoritní obytné zóny, odlišuje se svým zchátralým a zanedbaným vzhledem. Poměrně dobře vybavené byty – voda, WC, koupelna, vlastní elektroměr. Lokalita Rakovnická v porovnání s ostatními si stojí nejlépe.

Lokalita Dallas

Dallas je přezdíváno ubytovně, která stojí v městské části Rozdělov v sídlištní zástavbě města, která je osídlena především romskými rodinami. Ubytovna je v majetku soukromé osoby, zanedbaná a ve velmi špatném technickém stavu.

Z výčtu kladenských sociálně vyloučených lokalit je zřejmé, že každá z nich má specifika a specifický typ problémů. Některé z lokalit vznikly z vlastní vůle romských rodin (např. drážní budovy ve Vrapicích) , jiné z vůle orgánů místní samosprávy, která v podstatě rozhoduje o tom, komu budou byty do pronájmu přidělovat. Avšak v těchto

lokalitách nenajdeme příslušníky majoritní populace. Důvodem může být to, že jim např. z důvodu neplatičství nájemného nejsou tyto byty přidělovány, nebo že se oni sami odmítají do uvedených lokalit stěhovat. Avšak systém přidělování bytů, o kterých rozhoduje bytová komise města, přispívá k prohlubování sociálního vyloučení Romů namísto toho, aby se mu snažila předcházet. Pokud je totiž určitá lokalita obývaná romskou populací je pochopitelné, že v ní bude platit i jiný systém hodnot a životních postojů, kterým její obyvatelé budou rozumět už jen proto, že v ní žijí od dětství a hranice sociální vyloučenosti lokality bude jen posilována.⁴⁴

MĚSTO SLANÝ, Zlonice a Bakov

V královském městě Slaném žije 15 414 obyvatel a nachází se zde tři lokality, které lze označit na sociálně vyloučené.

Lokalita Mexiko

Představuje ji ubytovna pro sociálně slabé občany, původně určená jako ubytovna dělníků ČKD. Dvoupodlažní objekt je rozdělen na tři části s 36 byty IV. kategorie, společné WC a sprchy vždy pro každý objekt. Některé z bytů byly kvůli havarijnímu stavu uzavřeny, u dalších byla z rozhodnutí městského úřadu provedena nejnutnější oprava, zřízeny prádelny a vytvořena funkce správce domu. Později byla jedna část domu také plynofikována. Romské rodiny zde začaly být ubytovávány koncem 80. let jako sociálně slabé rodiny.

Správce každý měsíc vybírá poplatky za ubytování, dohlíží na úklid domu a lze konstatovat, že plní funkci jakéhosi prostředníka mezi radnicí a obyvateli objektu. Po rekonstrukci byla nájemníkům změněna nájemní smlouva za ubytovací smlouvu, cena ubytování se zvýšila a některým sociálně slabým rodinám vznikl dluh na nájemném. Z rozhodnutí městského úřadu byly tyto rodiny vystěhovány na ulici.

Lokalita Grafobal

Lokalita známá též jako „V hájích“, název podle podniku Grafobal. Představují ji čtyři dřevěné domky obývané Romy, dříve majetek JZD, nyní v majetku romských

⁴⁴ ČLOVĚK V TÍSNI, o. p. s., *Závěrečné zprávy z výzkumu: Analýza situace romských sociálně vyloučených enkláv ve Středočeském kraji*. [online]. 2005 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/43E77391-E142-4A07-AD63-EEB2F9190CFD/0/7744zaverecne_zpravy_z_vyzkumu_analyza_situace_romskych_socialne_vyloucenyc_h_enklav_ve_stredoceskem_kraji.rtf.

rodin. Pozitivní na situaci je, že nájemníkům nehrozí vystěhování z důvodu neplacení nájemného, na druhou stranu domky vyžadují údržbu a vzhledem k finanční situaci rodin se jim údržby nedostává. Lokalita je přelidněná, v jednom z domků žije až 28 osob, většinou jde o mezigenerační soužití Romů. Do lokality Grafobal byli před lety také sestěhováni Romové z domu v Pražské ulici, přezdívanému „Dům hrůzy“, který byl vzhledem k havarijnímu stavu zbourán.

Zlonice, Bakov

Zlonice je obec na severu Slaného, má cca 1760 obyvatel, z toho zhruba 300 Romů. Po příchodu Romů do obce začali starousedlíci své domy prodávat a jejich nemovitosti skupovat nově příchozí romské rodiny. Docházelo ke střetům s majoritní společností a starosta obce spolu se starostou města zde zřídil detašované pracoviště městské policie.

Bakov je zemědělská usedlost, která je majitelem pronajímána Romům, vzdálená od Zlonic několik kilometrů. Žije zde asi 50 Romů, většinou příbuzní, kteří se sem přestěhovali poté, co z různých důvodů přišli o bydlení a sjíždějí se sem také romské rodiny ze Slovenska, které zde pobývají různě dlouhou dobu. Usedlost je ve velmi špatném technickém stavu. Všichni dospělí jsou nezaměstnaní, pobírají sociální dávky.

Podobně jako kladenský magistrát, i městský úřad ve Slaném přidělil volné bytové jednotky v uvedených lokalitách především romským, nikoliv majoritním rodinám. Pravdou zůstává, že mnoha romským rodinám se tak vyřešil problém bydlení, avšak jak vyplývá ze situace, není to ze strany úřadu právě nejšťastnější řešení. O přidělování bytu rozhoduje bytová komise úřadu, kde je posuzována také sociální situace žadatele, jeho závazky vůči městu, popř. zdravotní pojišťovně a jiným institucím, žadatelé musí být manželé a jejich děti bez kázeňských prohřešků ve škole, vést spořádaný život. Z toho je zřejmé, že romské rodiny nemohou uvedená kritéria splňovat. Majoritní představy o spořádaném životě se rozcházejí s představami Romů. Většina romských rodin tak zůstává v lokalitě, ve které žije a pokud je jí zcela výjimečně přidělen jiný byt, tak většinou v lokalitě, která je charakteristicky identická s tou původní. Rom z Grafobalu se přestěhuje do lokality Mexiko...

Slánská radnice na sebe upozornila především svým přístupem k řešení problému sociálně vyloučených lokalit při realizaci programu nulové tolerance vůči neslušnosti, kdy v roce 2003 otiskla ve svém měsíčníku výzvu všem občanům města a vyhlásila tzv. program nulové tolerance. Cílem programu bylo vyřešení problematiky neplatičů nájemného. Bylo vystěhováno sedm rodin z ubytovny Mexiko na ulici. Některá média a instituce tento zákrok klasifikovali jako porušení lidských práv.⁴⁵

KUTNÁ HORA A OKOLÍ

Romové v Kutné Hoře žijí na sídlišti ve starých městských zástavbách, část z nich, např. neplatiči byli vystěhováni do bytů IV. kategorie do periferních lokalit. Protože jich však většina žije na místech, která jsou tzv. na očích, je město nuceno se jimi zabývat oproti nejproblematičtějším vesnickým lokalitám jako jsou **Ovčáry u Nových Dvorů a obce Neškaredice a Třebešice**. Počet Romů v těchto lokalitách je odhadnut na několik stovek.

V **Ovčárech** bydlí Romové v bývalém mlýně, který není z hlavní cesty ani vidět. Žije zde asi 30 lidí, včetně dětí. Nikdo z dospělých nepracuje, povětšinou jsou zapojeni do systému sociálních dávek. Objekt je v katastrofálním technickém stavu, je v soukromých rukách. V **Třebešicích** žije asi 100 přihlášených Romů ve třech objektech. Jde o „velkorodinný model“ bydlení známý z osad na východním Slovensku. Domy mají suchá WC, elektřinu a vodu. Zdržují se tam také příbuzní Romů ze Slovenska. V **Neškaredicích** dnes žije 100 trvale hlášených Romů, což představuje zhruba polovinu všech obyvatel obce. Početná romská rodina obývá objekt bývalé kovárny, která je v kritickém stavu. Protože se rodina nebyla schopna domluvit na nutné opravě střechy, město zaplatilo alespoň provizorní opravu. Při pokusu o sečtení lidí v kovárně v roce 2005 se dospělo k přibližnému součtu 76 lidí. Městský úřad Kutná Hora nemá zřízeno místo romského poradce. Problémy jsou řešeny v rámci odboru sociálních věcí a částečně též katolickou Charitou.⁴⁶

⁴⁵ ČLOVĚK V TÍSNI, o. p. s., *Závěrečné zprávy z výzkumu: Analýza situace romských sociálně vyloučených enkláv ve Středočeském kraji*. [online]. 2005 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/43E77391-E142-4A07-AD63-EEB2F9190CFD/0/7744zaverecne_zpravy_z_vyzkumu_analyza_situace_romskych_socialne_vyloucenyc_h_enklav_ve_stredoceskem_kraji.rtf.

⁴⁶ ČLOVĚK V TÍSNI, o. p. s., *Závěrečné zprávy z výzkumu: Analýza situace romských sociálně vyloučených enkláv ve Středočeském kraji*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/43E77391-E142-4A07-AD63-EEB2F9190CFD/0/7744zaverecne_zpravy_z_vyzkumu_analyza_situace_romskych_socialne_vyloucenyc_h_enklav_ve_stredoceskem_kraji.rtf.

2.4 Kriminalizace romské komunity

Protože Romové mají v české majoritní společnosti nevýhodné postavení, které sebou nese řadu kriminogenních rizikových faktorů platí, že mají několikanásobně vyšší míru kriminality než majoritní populace. Romská kriminalita je často uměle zvyšována už tím, že podléhají většímu dohledu policie i občanů a jsou častěji odsuzováni do výkonu trestu odnětí svobody. Obvykle totiž nemají dostatek finančních prostředků na kvalitní právní zastoupení a ani ho aktivně nevyhledávají. Pachatelé trestné činnosti z řad Romů se navíc jeví jako ti, kteří páchají nepromyšlené a snadno odhalitelné trestné činy. V České republice bylo možné až **do roku 1993 zjistit z policejních statistik data o kriminalitě Romů**, poté byla tato utajována, avšak bylo možné je získat pro odborné účely a z důvodu tvorby preventivních opatření, avšak v souvislosti se **zákonem o ochraně osobních údajů z roku 2000** byly i tyto podklady ze statistik vymazány.⁴⁷ Dále také pokud by policie evidovala romskou kriminalitu, bylo by to v rozporu s občanským principem rovnosti a individuálního přístupu ke každému bez ohledu na jeho etnickou nebo národní příslušnost. Je možné se tedy opřít pouze o **kvalifikované odhady o trestné činnosti Romů**.⁴⁸ Podíl romských pachatelů měl od roku 1989 do roku 1991 charakter prudkého nárůstu, kdy činil skoro 15% a poté nastal pokles, který pokračoval až do roku 1999. V posledních sledovaných šesti letech míra romské kriminality nepřesahuje čtyřnásobek minimálního podílu Romů na populaci - tj. 2,5%, což je v podstatě stav obvyklý i u jiných menšin v jiných státech.⁴⁹ Romská kriminalita představuje ve společnosti obrovský problém. Ničí a narušuje romský národ, pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody vězně nikterak nenapravuje, naopak zhoršuje povahu odsouzeného a poškozují normální vztahy k lidem, které měl. Celá romská komunita se utvrzuje v tom, že být vězněn neznamena nic odsouzeníhodného a je v podstatě normální. Romská kriminalita dále představuje velké ekonomické zatížení společnosti. Nejzřetelnější příčinou vysoké romské kriminality je vysoká nezaměstnanost, která ústí do tzv. sociální kriminality. Některé romské rodiny nejsou schopny vyžít ze sociálních dávek a uchylují se k parazitním způsobům obživy, které většinou končí jako trestný čin.⁵⁰

⁴⁷ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, s.157-158.

⁴⁸ NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, s. 113.

⁴⁹ ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001, s.159.

⁵⁰ ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998, s.59.

3. KAPITOLA

3.1. Opatření českého státu při řešení problémů romského etnika

Komunistický režim přistupoval k romskému, podle dobové terminologie „cikánskému“ obyvatelstvu, systémem rychle se měnících opatření od pozitivních přístupů přes lhostejnost po represivní zásahy. Očekávalo se, že Romové pozitivní přístup státu ocení a zkrátka se změní tak, jak komunistický režim vyžadoval. Etapa pozitivního přístupu však netrvala dlouho, původní idea napravit křivdy, které byly na romském etniku napáchány kapitalistickým režimem, neuspěla. Nepřinášela totiž rychlé změny a společnost ztratila trpělivost. Změny v politických poměrech nikdy nepokračovaly v záměrech předcházející politické moci a tak následovala období, která Romům nepřinášela nic dobrého. Stát volil přístupy zcela opačné, než byly ty předcházející – buď **represi nebo tlak, který měl Romy asimilovat**. Pro lepší charakteristiku státní politiky k romské komunitě je žádoucí zmínit státní politiku před rokem 1989, která zanechala ve veřejnosti různé předsudky a mýty, které společnost nepřekonalá dodnes. V období let **1970 až 1989** realizoval stát **politiku „integrace cikánského obyvatelstva“**, která byla vnímána pouze jako sociální integrace Romů do společnosti, tj. vyrovnávání životní úrovně s majoritní společností bez toho, aby došlo také k etnické integraci – rekonstrukci romského jazyka, přijmutí romských hodnot. Touto sociální integrací došlo bohužel k tomu, že byly **zpřetrhány a narušeny tradiční romské příbuzenské vazby**.

Období těsně **po zlomovém roce 1989 patřilo pro Romy k těm šťastnějším**. V prosinci 1989 při letenské manifestaci promluvili z tribuny dva zástupci Romů - Jan Rusenko a Emil Ščuka a vyslovili za romské etnikum **odhodlání podílet se na změnách**, které sametová revoluce přinese. Veřejnost tak začala vnímat Romy jako součást pozitivních společenských změn. V zákonodárných sborech se historicky poprvé objevili **romští poslanci** Občanského fóra (ve Federálním shromáždění čtyři, v České národní radě šest). Vznikla nová politická strana – Romská občanská iniciativa, která vypracovala a předložila vládě Koncepti řešení problematiky Romů v ČSFR. Současně zanikala všechna sociální opatření vůči Romům přijatá v minulých letech. Stát se zaměřil na **národnostní a občanskou emancipaci Romů**, spočívající v rozvoji romské kultury, literatury, tradic, **avšak velmi rychle probíhal jejich sociální propad** – Romové přicházeli jako první ze společnosti o práci, o sociální pomoc a nakonec

i o bydlení. Pro romskou mládež znamenaly skutečnou pohromu drogy a trestná činnost s nimi související. Tyto procesy se odehrávaly nenápadně a pod rouškou euforie z demokratizačních změn. Vyvrcholení celé situace proběhlo kolem roku 1997, kdy **stát shledal, že „romský problém“ stále existuje a že vyčerpal všechny možnosti**, jak Romům pomoci a s odůvodněním, že Romové jsou stejnými občany jako všichni ostatní, je opustil. Avšak pod tlakem zahraničí, byla tehdejší vládou přijata **tzv. Bratinkova zpráva**, která velmi kritizovala polistopadovou situaci Romů a popisovala realitu: Romové jsou na tom hůře než před rokem 1989 a sociální stav romských komunit představuje časovanou bombu. Pod vlivem této zprávy začala být realizována koncepce integrace Romů, která přetrvává do současnosti. Ovšem jedná se o integraci etnickou, nikoliv sociální, jako tomu bylo před rokem 1989. Jako zásadní je vnímáno především zainteresování samotných Romů na svém postavení a osudu v majoritní společnosti. **Ve vztahu k Romům má stát několik povinností**, které nemůže vykonávat žádný jiný subjekt. Tyto povinnosti se od sebe liší a jsou realizovány různými, odlišnými politikami:

- z hlediska ochrany před rasismem jsou Romové **příslušníky etnické minoritní skupiny**, jsou rozpoznatelní od majoritního obyvatelstva a jsou více ohroženi projevy rasismu.
- z hlediska národnostní politiky jsou Romové (pokud chtějí) **příslušníky národnostní menšiny** a mají právo naplňovat svá národnostní práva.
- v ostatních oblastech jsou Romové **plnoprávními občany**, kterým stát musí zajišťovat a chránit jejich rovná občanská práva jako všem ostatním občanům.

Jedná se tedy o politiku národností, antidiskriminační, sociální, která směřuje proti sociálnímu vyloučení a politiku integrační. A jedná se tedy o Romy jako o tyto cílové skupiny:

- o etnické Romy, kteří mají právo na ochranu proti diskriminaci s ohledem na svou antropologickou odlišnost.
- o Romy, kteří se hlásí ke své národnosti a mají právo na podporu jazyka a kultury.
- o Romy, kteří jsou řadou okolností sociálně vyloučení, znevýhodnění a ohroženi chudobou a mají tak stejně jako ostatní právo na sociální ochranu.

- o Romy, kteří jako komunita žijí izolovaně od majority a v zájmu společnosti i v zájmu jejich je, aby se stali součástí této společnosti.

Je tedy bezpodmínečně nutné, aby bylo rozlišováno pokaždé, kdy se aplikuje nějaké opatření politiky státu, kým v úhlu tohoto rozlišení Romové jsou. Předejde se tak k napadání všech zúčastněných např. z rasismu apod. **Stát odpovídá za svou politiku také v rámci svých mezinárodních právních závazků** vyplývajících z mezinárodních smluv. Tyto mezinárodní smlouvy jsou Ústavou ČR nadřazeny vnitrostátním zákonům. V roce 2000 k mezinárodním dokumentům přibyl první právní dokument, zpracovaný orgány Evropské unie – Směrnice Evropské unie 2000/43/ES, která nařizuje zásadu rovného zacházení s lidmi bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ. Je zaměřena na oblast rovného přístupu k zaměstnání, vzdělání, bydlení a zdravotní péče.⁵¹

Na integraci Romů se v České republice významně podílejí dva orgány vlády. **Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity a Rada vlády ČR pro národnostní menšiny.** Pod jednotlivými ministerstvy působí speciální odborné orgány, především komise ministra práce a sociálních věcí. Na místní úrovni pracují koordinátoři romských poradců na krajských úřadech a romští poradci na obcích s rozšířenou působností. Stát či samospráva dále zaměstnává vychovatele, asistenty pedagogů a romské terénní pracovníky, kteří působí i v romských občanských sdruženích.

Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity

Působila do 19. 12. 2001 jako Meziřezortní komise pro záležitosti romské komunity jako poradní orgán vlády pro otázky spojené s postavením Romů v ČR. Byla zřízena usnesením vlády ze dne 17. 9. 1997 č.581. Předsedou Rady je Michael Kocáb, ministr vlády ČR pro lidská práva. Rada napomáhá integraci romských komunit do společnosti, projednává, soustřeďuje a předává vládě informace ve věci integrace romských komunit. Dne 21. 12. 2009 vláda schválila Koncepti romské integrace na období 2010 – 2013, kterou předložil ministr Kocáb. Jedná se o strategický dokument, který obsahuje opatření směřující k vyrovnání šancí a vstupních znevýhodnění Romů, které jim brání účastnit se kulturního, společenského a ekonomického života ve většinové společnosti. Koncepte zahrnuje problémy v romských komunitách a oblasti sociálního vyloučení Romů a stanovuje si za cíl:

⁵¹ FRIŠTENSKÁ, H., VÍŠEK, P. *O Romech (na co jste se chtěli zeptat) – Manuál pro obce.* Praha : VCVS ČR, 2002, s. 48-68.

- podpora romské kultury a jazyka,
- vzdělávání,
- zaměstnanost,
- předlužení,
- bydlení,
- oblast sociální ochrany,
- oblast zdravotní péče,
- bezpečnostní aspekty romské integrace – ochrana Romů před neonacismem a rasově motivovanými trestnými činy a ochrana Romů před kriminalitou.

Rada vlády pro národnostní menšiny

Zřízena v souladu se zákonem č. 273/2001 Sb. O právech příslušníků národnostních menšin. Předsedou Rady je Michael Kocáb, ministr vlády ČR pro lidská práva. Jedním z úkolů Rady je poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin.

Veřejný ochránce práv – ombudsman

Veřejný ochránce práv byl u nás zřízen zákonem č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. První veřejný ochránce práv byl zvolen v prosinci roku 2000 a reprezentantem tohoto institutu se stal JUDr. Otakar Motejl, který tuto funkci vykonává dodnes. Obecně bývá tento institut vnímán jakožto prostředek mimosoudní ochrany lidských práv, který zlepšuje vztah občana a státní moci. Veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je toto jednání v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod. Průlomem do tradiční role ochránce bylo přijetí **Antidiskriminačního zákona č.198/2009 Sb.**, který nabyl účinnosti 1.9.2009. Veřejný ochránce práv začal jako antidiskriminační orgán fungovat od 1. 12. 2009.⁵²

Odborné orgány jednotlivých ministerstev

Komise ministra práce a sociálních věcí – realizuje opatření na podporu zaměstnanosti především příslušníků romských komunit. Zabezpečuje plnění Národního

⁵² VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/role-ochrance-v-prosazovani-rovneho-zachazeni-58611.html>.

plánu zaměstnanosti a dalších usneseních vlády k romské problematice. Ministerstvo využívá prostředky Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost – Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit. **Poradní sbor pro otázky národnostní kultury** – sbor je v působnosti Ministerstva kultury, členové poradního sboru jsou zástupci menšin. V roce 2008 byly ve prospěch romské menšiny využity následující dotační programy:

- Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin.
- Podpora integrace příslušníků romské komunity.
- Rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin.
- Výběrové dotační řízení pro oblast profesionálního hudebního umění.
- Knihovna 21. století.

Poradní skupina pro otázky národnostního školství – skupina je v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Zajišťuje koordinaci postupů ve vzdělávání národnostních menšin na základních a středních školách. V roce 2008 byly ve prospěch romské menšiny využity následující dotační programy:

- Program na podporu integrace romské komunity.
- Podpora romských žáků středních škol.
- Podpora financování asistenta pedagoga pro děti se sociálním znevýhodněním.

Zmocněnec ministra pro národnostní menšiny a komise ministra vnitra - věnuje se problematice bezpečnosti Romů.⁵³

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách – svou činnost zahájila v roce 2008 s cílem transformace romských ghett, která povede buď k úplnému zániku ghett nebo alespoň ke zlepšení kvality života v těchto romských lokalitách. Agenturu ve vládě prosadila bývalá ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamila Stehlíková. Agentura působí v Brně, Přerově, Břeclavi, Holešově, Ostravě, Chebu, Ústí nad Labem, Broumově, v obcích na Jesenicku a Šluknovsku a v litvínovském Janově. O dalších deset obcí a měst České republiky se **od začátku března tohoto roku rozšíří působnost Agentury pro sociální začleňování v romských lokalitách**. Byly vybrány Monitorovacím výborem Agentury vedeným

⁵³ VLÁDA ČR. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/default.htm>.

ministrem pro lidská práva a menšiny Michaelem Kocábem. Celkem se přihlásilo 43 obcí a měst, do druhé fáze postoupilo po vyhodnocení dotazníků 20 uchazečů. Z nich vybral monitorovací výbor celkem šest měst a obcí do 20 tisíc obyvatel a čtyři nad 20 tisíc obyvatel. **Město Příbram postoupilo do druhé fáze výběru** a vedením města jsem byla pověřena spolu s JUDr. Milanem Fárou, manažerem prevence kriminality, vypracováním prezentace, která představí přístup našeho města k problematice sociální inkluze a naše cíle pro společnou práci Agentury pro sociální začleňování a kterou jsme dne 10.2.2010 přednesli na zasedání Monitorovacího výboru ve Strakově akademii v Praze. Jediným středočeským městem, které se po zasedání zapojí do spolupráce s Agenturou je Kutná Hora. Pro Kutnou Horu rozhodl počet lidí, kteří ve vyloučené lokalitě žijí. Lokalitou Neškaredice (Kutná Hora) se podrobněji zabývám v kapitole 2.3. Problematika ghettoizace romské komunity. A právě zde začne Agentura pro sociální začleňování od března působit. Bude společně připraven projekt, který se bude zabývat všemi oblastmi běžného života od výchovy dětí a mládeže, hygienických návyků, využívání volného času až po vzdělávání a zaměstnání dospělých. V praxi to bude vypadat tak, že přijde na místo lokální konzultant, pracovník ASZ, který zavede takzvané lokální partnerství – tj. vedení města, pracovník Agentury pro sociální začleňování, zástupci místních neziskových organizací, úřadů, policie, škol a bude vytvořen akční plán, jednotlivé kroky, které na sebe budou navazovat. Další města, která nebyla vybrána, budou mít šanci na podzim tohoto roku, kdy se bude konat další výběrové kolo. Vláda ČR každoročně vyčleňuje finanční prostředky ze státního rozpočtu ke zlepšení situace romských komunit. Některé aktivity jsou financovány z dotačních programů, které nejsou přímo určeny k tomuto účelu, ale jsou zaměřeny spíše pro potřeby osob v nouzi. Zdrojem finančních prostředků byl nejčastěji Evropský sociální fond, státní rozpočet, rozpočet krajů a samosprávy.

Velkou **úlohu a pomoc** při řešení problémů romského etnika vedle státu sehrávají také **nestátní neziskové organizace**, které se snaží o odstraňování chudoby, sociální exkluze, o integraci znevýhodněných skupin do společnosti. Většina z nich má dlouholeté zkušenosti a disponují příklady dobré praxe, o které mají zájem se podělit. Jedná se např. o organizace: **Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s.**, která mimo jiné realizuje integrační programy pro romské komunity. **Drom, romské středisko**, které mimo jiné pomáhá v sociálně vyloučených romských lokalitách v Brně. **La Strada, o.p.s.**, která mimo jiné realizovala řadu projektů v prevenci proti prostituci

žen v romských komunitách. **Socioklub, o.s.**, který mimo jiné provádí analýzu sociálně ekonomické situace romské populace a řada dalších.⁵⁴

Opatření českého státu v problémech romské komunity

Vzdělávání romských dětí

Strategickým dokumentem pro zlepšení vzdělanostní úrovně dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí je *Akční plán realizace koncepce včasné péče o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí*, který byl schválen vládou ČR v roce 2008. Klade si za cíl předcházet vzniku sociálních handicapů, v jejichž důsledku děti trvale žijící v sociálně znevýhodňujícím prostředí nedosahují naplnění svého vzdělávacího potenciálu a předčasně ukončují vzdělávání, a naopak vytvářet předpoklady pro zvýšení jejich školní úspěšnosti a následné získání kvalifikace.⁵⁵

Mateřské školy – romské děti, které docházely do mateřské školy, jsou ve svém dalším vzdělávání jednoznačně úspěšnější. Na jedné straně to lze přičítat kladnému vlivu mateřských škol, na straně druhé do mateřských škol posílají své děti motivovanější a méně sociálně vyloučené rodiny. Zvýšit počet romských dětí v mateřských školách může pomoci několik nástrojů – zřízení asistenta pedagoga v mateřské škole, větší otevřenost mateřských škol a terénní sociální práce. Tyto záměry naráží na několik hlavních bariér:

- nízká motivace romských rodičů zapisovat své děti do mateřských škol (doprovod rodičů dětí do škol, placení poplatků za pobyt),
- odmítavý postoj mateřských škol k novým metodám práce,
- přeplněnost mateřských škol.

Základní školy – opatření, které může vyrovnat šance při vstupu do první třídy jsou přípravné ročníky. Také přípravné ročníky mají své výhody a nevýhody.

Za výhody lze považovat:

- děti si zvykají na režim školy, dostává se jim péče logopeda,

⁵⁴ OTEVŘENÁ SPOLEČNOST, O. P. S. *Rozhledna sociální integrace, katalog příkladů dobré praxe v oblasti romské integrace*. Praha 2008, s. 9-18.

⁵⁵ VLÁDA ČR. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://msmt.cz/uploads/Skupina_6/AKCNI_PLAN_REALIZACE_KONCEPCE_VCASNE_PECE_O_DETI_ZE_SOCIALNE_ZNEVYHODNUJICIHO_PROSTREDI.doc.

- rodiče nemusí platit školné,
- snižuje se absence romských žáků.

Za nevýhody lze považovat:

- romské děti nejsou ve třídě s majoritními dětmi,
- čas na doplnění znalostí dítěte je pouze 10 měsíců,
- snižuje se předpoklad, že dítě přestoupí na běžnou základní školu a rodiče mají často tendence dítě nepřerazovat.

Asistent pedagoga – jeho úkolem je zvládnout nápor spojený s nástupem dítěte do školy. Měl by být rovnocenným členem pedagogického týmu a měl by mít důvěru romských rodičů. Zavedení funkce asistenta pedagoga má své výhody a nevýhody.

Za výhody lze považovat:

- je jedním z mála pozitivních vzorů pro romské i neromské děti,
- důkazem toho, že Rom může získat zaměstnání a vzdělání má smysl,
- posiluje důvěru dětí i rodičů ke škole.

Za nevýhody lze považovat:

- rodiče spoléhají na komunikaci s asistentem – snižuje se jejich komunikace se školou,
- může být vnímán jako podpora pouze jedné skupiny žáků,
- pokud je Rom a pochází z lokality, kde žije více nepřibuzenských rodin, může být odmítán z důvodu „mezirodinné“ nedůvěry.⁵⁶

Podpora inkluzivního vzdělávání v rámci projektů Férová škola

Certifikát Férová škola je ocenění Ligy lidských práv a je udělován základním školám nabízejícím individuální přístup a rovné příležitosti, snaží se integrovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a dodržují lidská práva. Projekt Férová škola je určen základním školám, které v hlavním vzdělávacím proudu vzdělávají také děti

⁵⁶ GABAL I. Zpráva výzkumného projektu MŠMT *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf.

se zdravotním postižením či znevýhodněním a děti, které pocházejí ze sociálně a kulturně odlišného prostředí. O tom, které ze škol přihlášených do projektu certifikát dostanou, rozhoduje tříčlenná komise složená z odborníků v oblasti práva a rovných příležitostí ve vzdělávání.⁵⁷

Velká část romských dětí je stála diagnostikována jako děti se speciálními vzdělávacími potřebami a jsou na základě diagnostiky umisťovány nebo přerazovány do základních škol pro děti s lehkým mentálním postižením. Proti tomuto jevu je nutné upravit činnost školských poradenských pracovišť ve vztahu k diagnostice žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí

Zaměstnanost

Sekce politiky zaměstnanosti a trhu práce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR každý rok určuje úřadům práce na regionální úrovni priority a nástroje aktivní politiky zaměstnanosti a řídí realizaci aktivní politiky zaměstnanosti pro uchazeče o zaměstnání, kterým musí být věnována zvýšená péče při zprostředkování zaměstnání. V této kategorii jsou zastoupeni takoví Romové, pro které je realizována řada programů. Nejvýznamnější byl v roce 2008 projekt „*Pomoc dlouhodobě nezaměstnaným na Ostravsku a Mostecku*“, jehož cílem bylo zvyšování zaměstnanosti skupin ohrožených na trhu práce. Vytipovával vhodné účastníky z řad dlouhodobě nezaměstnaných klientů a nabízel jim vhodné rekvalifikační kursy.

Problematiku sociálně vyloučených Romů na trhu práce řeší Komise MPSV pro řešení problematiky zaměstnanosti obtížně umístitelných skupin na trhu práce se zřetelem na příslušníky romské komunity, která předkládá návrhy řešení zaměstnanosti Romů.

Ze strany úřadů práce jsou Romům nabízeny rekvalifikace, společensky účelná pracovní místa a veřejně prospěšné práce, jako nástroje aktivní politiky zaměstnanosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí řešilo problematiku zaměstnanosti Romů také prostřednictvím Operačního programu Rozvoj lidských zdrojů – opatření 2.1 v rámci Evropského sociálního fondu.

⁵⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/podpora-inkluzivniho-vzdelavani-v-ramci-projektu-ferova>.

V roce 2009 byl na úrovni obcí zaveden institut veřejné služby a obce jsou povinné vytvořit dostatečný počet pracovních příležitostí pro zájemce o veřejnou službu z řad příjemců sociální dávky příspěvku na živobytí.⁵⁸

Chudoba

Situace, kdy rodiny ztrácí schopnost splácet své závazky se nazývá předlužení. Předlužení je jedna z překážek integrace Romů do společnosti a minimalizuje ochotu legálně pracovat. Jakmile totiž Romové uzavřou pracovní poměr, stává se jejich výplata předmětem vymáhání dluhu. Potom se tedy nelegální práce a příjem sociálních dávek pro předlužené domácnosti stává způsobem, jak ochránit svůj příjem. V problematice předlužení je nutné dosáhnout následujícího:

- zvýšit informovanost příslušníků romských komunit o fungování finančního trhu,
- budovat finanční gramotnost u obyvatel sociálně vyloučených lokalit,
- zajistit dostupnost bezplatného dluhového poradenství.

Dluhové poradenství pomáhá jeho uživatelům zorientovat se v příčinách a důsledcích předlužení a pomáhá sestavit splátkový kalendář, popř. jednat s exekutory. Realizátorem dluhového poradenství je Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a kraje, které zajišťují dostupnost na lokální úrovni.⁵⁹

V lednu 2010 Česká republika jako první z členských států EU oficiálně zahájila **Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení** na národní úrovni. Evropský rok 2010 je především informační a osvětovou kampaní, podpořenou vybranými projekty, které jsou jedním ze základních způsobů naplnění cílů a priorit Evropského roku 2010.⁶⁰

⁵⁸ KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.

⁵⁹ KOCÁB M., *Koncepce romské integrace*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.

⁶⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/8183>.

Zdravotní péče

V listopadu 2008 proběhla v České republice výzkumná studie s názvem „SASTIPEN Zdraví a romská komunita – analýza situace v Evropě“. Studie poskytla poměrně širokou škálu informací o zdravotním stavu romské populace v České republice.⁶¹

Vláda ČR v oblasti zdravotnictví vytyčila několik následujících cílů:

- zvýšit informovanost Romů o zdravém životním stylu, minimalizovat jejich rizikové chování,
- zvýšit informovanost Romů o fungování systému zdravotní péče,
- zajistit vyloučeným Romům praktickou podporu při řešení jejich zdravotních problémů.

Cíle budou naplněny prostřednictvím následujícího:

- zajistit dostupnost programu zdravotně sociální pomoci v potřebných lokalitách,
- vzdělávání a metodická podpora sociálních pracovníků – proškolení místních terénních pracovníků,
- příprava a vzdělávání zdravotnických pracovníků pro práci s lidmi s odlišnou a kulturní zkušeností.⁶²

Bydlení

Bydlení Romů patří jednoznačně k **prioritám vlády ČR**. Ústředním orgánem státní správy v oblasti bytové politiky je Ministerstvo pro místní rozvoj, které od roku 2003 realizuje a řídí dva programy zaměřené na domácnosti, které se nemohou finančně podílet na pořízení bytu a jsou navíc znevýhodněné buď ze zdravotních nebo sociálních důvodů. Program „Podpora výstavby podporovaných bytů“ však nedostal dostatek finančních prostředků a tak nabídka bydlení pro domácnosti s nízkými příjmy v roce 2008 stagnovala. Bohužel však neexistují přesné údaje o tom, kolik romských rodin v těchto podporovaných bytech bydlí, proto je plánován výzkum „Výzkum romských

⁶¹ ÚŘAD VLÁDY *Romská populace a zdraví Česká republika – Národní zpráva*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. Dostupné z WWW:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Sastipen.pdf>.

⁶² KOCÁB M., *Koncepce romské integrace*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.

etnik v regionech“, který by měl zjistit bytovou situaci Romů a vytvořit opatření ke zlepšení jejich postavení na trhu s byty. Proto, aby nedocházelo k dalšímu šíření sociálního vyloučení v romských komunitách v oblasti bydlení, jsou realizována tato opatření na investiční podporu integrace sociálně vyloučených romských komunit:

1. Oblast intervence 3.1 Služby v oblasti sociální intervence – program se zaměřuje na nejvíce vyloučené romské lokality a podporuje vznik center a služeb, které pomohou obcím řešit sociálně vyloučené lokality.
2. Oblast intervence 5.2 Zlepšení problémových sídlišť – zaměřený na regeneraci domů v problémových sídlištích obydlených z části sociálně vyloučenými romskými domácnostmi.

Nejčastějšími sociálními problémy obyvatel lokalit, jsou zejména:

- Vysoké procento nezaměstnanosti u obyvatel v produktivním věku.
- Koncentrace početných rodin s velmi nízkým sociálním statutem, které obývají prostorově nevhodné byty.
- Relativně vysoká drobná kriminalita dětí a mládeže.
- Záškoláctví u školní mládeže.
- Vysoký počet zadlužených rodin na nájemném, kterým hrozí vystěhování bez náhrady.

V lokalitách hustě osídlené Romy by měl platit princip průchodnosti směrem ven i dovnitř. To znamená, že člověk, který v lokalitě být nechce, musí dostat šanci odejít a mělo by se mu v tomto směru dostat pomoci. Obce i města by měla mít ve vlastnictví několik bytových jednotek I. nebo II. kategorie s regulovaným nájemným, které by sloužily jako šance pro ty, kteří mají zájem a snahu se z romské enklávy odstěhovat a žít jinak.⁶³

V závěru roku 2001 provedl Socioklub, sdružení pro podporu rozvoje teorie a praxe sociální politiky, **výzkum problematiky tzv. holobytů ve vztahu k romské komunitě**. Výzkum jasně ukázal, že dochází k vytěšňování části romské minority

⁶³ STŘEDOČESKÝ KRAJ, Strategie integrace romské komunity. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/socialni-oblast/romska-integrace/strategie-integrace-romske-komunity-ve-stredoceskem-kraji.htm>.

z bytů a vznikají enklávy s rizikem stát se ghety. Z jeho výsledků lze získat některé závěry a doporučení řešení především pro orgány samosprávy. Podle těchto výsledků je nutné věnovat od počátku pozornost tomu, že obyvateli enkláv jsou právě Romové a nepřehlížet jejich etnickou příslušnost, byť je vedena dobře míněnou snahou „nerozlišovat“ a tomu uzpůsobit přístup k enklávě.

Města by se měla vynasnažit **rozeznávat i skryté znaky rasové a etnické diskriminace** romských obyvatel v přístupu sociálních pracovníků a dalších zaměstnanců města a hledat způsoby, jak jí zabránit.

Zapojit do řešení své situace samotné Romy. Protože především oni, jako obyvatelé enklávy, dokáží změnit atmosféru uvnitř lokality. Měl by jím být člověk, který v komunitě užívá autority a především by měl být Rom.

Podporovat a pomáhat nestátním neziskovým organizacím působit uvnitř enklávy a uvědomit si, že efektivnější bývá spolupráce s takovými, ve kterých se angažují sami Romové. Pracovníci těchto organizací jsou ti v první linii, jsou v těsném kontaktu s lidmi, přináší nové nápady a postupy při práci s romskými komunitami.

Základní řešení romské situace je pouze individuální přístup k jednotlivým rodinám. Je nutné si uvědomit, že v enklávě, popř. ghettu, které se může jevit jako jednolitý dav lidí, žijí lidé na různých sociálních a kulturních úrovních a je chybné zaujímat stanovisko „vyřídte si to mezi sebou“.

Existence dlouhodobého plánu a předem dohodnutých kritérií pro posuzování jeho úspěšnosti, protože enkláva a zejména pak ghetto, si nepomohou samy a nezmizí, budou-li ignorovány. Jejich vznikem je již jednou provždy započata celá řada problémů od prvopočátečních sociálních po konečné etnické.

Pokud vzniká romská enkláva je třeba zabezpečit uvnitř nebo v blízkosti sociální, zdravotní, poradenské a jiné služby. Čím více je enkláva ponechána sama sobě, tím více se vyostřuje její odlišnost a izolace.

Uplatňovat cesty k oddlužení obyvatel enklávy a ghetta. Spravovat bytový fond a pomoc při uhrazování dluhů. Zadlužení totiž znamená sociální vyloučení a je také nejčastější cestou k vytváření ghett.⁶⁴

Kriminalita

Opatření k prevenci kriminality v sociálně vyloučených romských lokalitách vycházejí ze Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011 a dále ze Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období 2008 – 2012.

Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011 – jejím hlavním cílem je zvyšovat bezpečnost občanů a snižovat míru trestné činnosti.

Strategie pro práci Policie České republiky ve vztahu k menšinám pro období 2008 – 2012 – cílem je vytvořit a zavést do práce policie ČR opatření, která umožní policistům s příslušníky menšin efektivně komunikovat a budovat důvěru mezi policií a menšinou.

Za účelem snižování kriminality a dalších forem rizikového chování je nutné **podporovat ve vyloučených romských lokalitách následující opatření:**

- Systematický monitoring vývoje kriminality na území sociálně vyloučených romských lokalit a tvorba cílené strategie prevence kriminality v tomto prostoru.
- Podpora a rozšíření programu *romský mentor* – hlavním účelem služby Mentor je snížit rizika recidivy trestné činnosti u romských klientů Probační a mediační služby, kterým byl uložen alternativní trest nebo opatření. Cílem opatření je zvýšit pravděpodobnost, že Romové splní podmínky alternativního trestu a nebude jim uložen trest odnětí svobody.
- Efektivní řešení problematiky užívání drog a dalších typů závislostí v romských komunitách.
- Podpora a rozvoj sítě *nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi*.⁶⁵

⁶⁴ VÍŠEK P., FRIŠTENSKÁ H. et al., *Romové ve městě*, 1. vyd. Praha : Socioklub, 2002, s.58-66.

⁶⁵ KOCÁB M. Koncepce romské integrace. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.

Je nutné zdůraznit, že izolované a nesystematicky uplatňované aktivity vedou k těžko udržitelným výsledkům. Optimální řešení, které povede k plnohodnotné integraci Romů do společnosti bude pouze takové, kde se propojí spolupráce všech relevantních státních i nestátních institucí na národní i místní úrovni a které propojí opatření ve všech klíčových oblastech života Romů.

3.2. Integrovaná politika ve Středočeském kraji vůči romskému etniku

Středočeský kraj, jako vyšší územně samosprávný celek, vznikl v roce 2000. Nemá své sídlo umístěno na vlastním území, ale na území Hlavního města Prahy. Svou rozlohou se řadí k největším krajům v republice a na jeho území žije více než 1 milion obyvatel. Dle kvalifikovaných odhadů romských koordinátorů, kteří ve Středočeském kraji působí, zde žije přibližně 20 000 Romů. Nejpočetnější romské komunity žijí na Kladně. Středočeský kraj má 26 obcí s rozšířenou působností a 29 obcí s pověřeným obecním úřadem, kde pracují romští koordinátoři. Za **největší problémy v romské komunitě v kraji**, tak jako kdekoliv jinde v České republice, lze označit:

- **špatný stav bydlení,**
- **neplacení nájemného,**
- **nízké vzdělání,**
- **neuspokojivý zdravotní stav,**
- **vysoká míra nezaměstnanosti.**

Koordinaci ve Středočeském kraji vykonává **krajský koordinátor pro romské záležitosti**, který je pracovně zařazen na odboru sociálních věcí, oddělení prevence a humanitárních činností. Romský koordinátor pořádá pracovní setkání a semináře s romskými organizacemi, romskými koordinátory obcí s rozšířenou působností a romskými pedagogickými pracovníky. Každý druhý rok pořádá Středočeský kraj krajskou konferenci k romské problematice.

V roce 2007 Středočeský kraj podpořil projekty na integraci romských komunit částkou 1 100 000,- Kč z humanitárního fondu Středočeského kraje. V první polovině roku 2007 byl realizován rekvalifikační vzdělávací program „*Předseda neziskové organizace*“, který byl určen pro nestátní neziskové organizace zabývající

se problematikou romské menšiny. Kurz v rozsahu 200 hodin naučil zájemce, jak připravit projekt a získat na něj finanční prostředky nebo spolupracovat s médii.

Na základě zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů, začal Středočeský kraj tvořit Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb, kde je problematika romské menšiny řešena v pracovní skupině „Osoby ohrožené sociálním vyloučením“. Stejným způsobem postupují i obce s rozšířenou působností. Romská problematika je zde řešena z několika úhlů:

- Přístup k informacím – navázání komunikace.
- Snaha o změnu smýšlení uvnitř komunity.
- Možnost získání vhodného bydlení.
- Vzdělávání – přístup ke vzdělání.
- Zaměstnanost a pracovní aktivity.
- Řešení ekonomických problémů (finance).

Protože však zákon neukládá obcím povinnost tvorby obecních komunitních plánů sociálních služeb, není možné vyhodnotit, které obce a jakým způsobem do svého plánu romskou problematiku zahrnuly.⁶⁶

Příklady dobré praxe

Farní charita Kralupy nad Vltavou – Romský klub REP – SUN

Jedná se o romský týdenní odpolední klub, který je určen dětem od 6 do 18 let, který mohou navštěvovat i neromské děti z Kralup a okolí. Tráví zde volný čas a je jim poskytována pomoc při přípravě do školy nebo pomoc při výběru budoucího povolání. Je otevřen každý všední den odpoledne, dětem je zde nabízeno i kulturní vyžití – tance,

⁶⁶ KOKY, C. *Výroční zpráva o stavu romských komunit Středočeského kraje za rok 2007*. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.josefvacek.cz/doc/activities/Vyrocní_zpráva_o_stavu_romských_komunit_ve_Stredoceskem_kraji_za_r_2007.doc.

řemeslné dílny, počítače. O prázdninách klub organizuje letní tábory. Na rok 2008 se do klubu přihlásila 58 dětí.

Člověk v tísní, o. p. s. – pobočka Kladno a Libčice nad Vltavou. Podpora začleňování a vzdělávání sociálně vyloučených obyvatel (především Romů z Kladna a Libčic n.Vltavou)

Nestátní nezisková organizace Člověk v tísní poskytuje přímo ve vyloučených lokalitách nebo na kontaktním centru v Kladně a Libčicích sociální a vzdělávací služby. Základní službou je terénní sociální práce, nejvíce problémů bylo s klienty řešeno v otázkách bydlení, oddlužení, výplat sociálních dávek. V roce 2007 pracovali 4 sociální pracovníci v Kladně se 412 jednotlivci nebo rodinami na 1132 zakázkách, v Libčicích pracovali 2 sociální pracovníci se 111 klienty na 517 zakázkách. Organizace dále poskytuje pracovní poradenství, právní poradenství, radí klientům při postupu při vyhledávání zaměstnání, motivuje je, pomáhá vyplňovat a vyřizovat potřebné dokumenty, vyhledává volná pracovní místa. V roce 2007 tak bylo pracováno s 90 klienty na 111 zakázkách. Navazuje služba pro mládež a děti, kterou je individuální doučování dětí.

O.S. Romodrom – Pracovní program ve věznici Vinařice

Jedná se o pomoc a o sociální začleňování osob, které vykonávají trest odnětí svobody. Pracovní program je především zaměřen na vyhledání zaměstnání po návratu z výkonu trestu. Přímo ve věznici má klient možnost zvýšit si kvalifikaci při práci v truhlářské dílně, kde pracují na jednoduché strojní výrobě dřevěných stavebních prvků a postupně přechází k náročnějším druhům práce se dřevem. Součástí pracovního programu je sociální trénink zaměřený na zvládnutí běžných životních situací po propuštění z výkonu trestu. Program byl spuštěn v roce 2006, absolvovalo jej doposud 32 klientů, z nichž pouze 3 jej nedokončili.

Sdružení romských občanů, Lysá nad Labem

Sdružení vzniklo v roce 1998, věnuje se především sociální oblasti. Ve spolupráci s Městským úřadem Lysá nad Labem poskytuje také krátkodobé azylové ubytování sociálně slabým rodinám. Pořádá besedy, semináře a rekvalifikační kurzy. V rámci sdružení pracuje také dětský taneční soubor Khosnoro.

Romský klub, Kolín

Klub vznikl v roce 1999. Mezi hlavní aktivity patří činnost pro děti a mládež - doučování do školy, sport, hudební a taneční kroužky. Během prázdnin je organizován mimo jiné také letní pobyt romských dětí v rekreačním zařízení ve Zbraslavicích.

Romské sdružení občanského porozumění, Nymburk

Mezi jeho aktivity patří vyplnění volného času pro děti a pomoc při přípravě do školy. Sdružení sídlí v nově zrekonstruovaných prostorách a funguje celodenně.⁶⁷

Občanské sdružení MARO Příbram a jeho podpora ze strany Města Příbram – příklady dobré praxe.

Z iniciativy Romů vzniklo v roce 2009. Od listopadu roku 2009 začalo 6 pracovníků pomáhat s úklidem města, úřad práce tak podpořil vznik šesti pracovních míst a na základě dohody o veřejně prospěšných pracích mezi úřadem práce a sdružením Maro pak Město Příbram dotovalo jedno místo částkou 10 800,- Kč. Mezi jeho aktivity a cíle patří: výchova a vzdělávání dětí předškolního věku, pomoc při hledání zaměstnání a hospodaření rodin s finančními prostředky, osvěta a vzdělávání Romů při začleňování se do běžného života, vést mladé rodiny k plánovanému rodičovství, organizovat volnočasové aktivity romských spoluobčanů. Sdružení Maro se při jeho vzniku dostalo **podpory ze strany Města Příbram**. Ať už formou odborné pomoci při tvorbě stanov a registrace společnosti, dále zprostředkování zaměstnání u Technických služeb Města Příbram, poskytnutí místnosti pro jednání sdružení, v současné době probíhá hledání vhodného prostoru v majetku města za účelem pronájmu pro sídlo a činnost společnosti. Předseda Maro, o. s. je v pravidelném kontaktu s vedením příbramské radnice a s manažerem prevence kriminality. Naše město realizuje **příklady dobré praxe**, které jsou zaměřeny především na využití volnočasových aktivit dětí, jako jsou například:

⁶⁷ KRAJSKÝ ÚŘAD STŘEDOČESKÉHO KRAJE. *Romové ve Středočeském kraji*. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/662100A8-C154-4DC6-BB7F-C5CE77AEFF5/0/Romov%C3%A9St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%A9mkraji_nov%C3%A9.pdf.

- Projekt „Provázení“ (Program 5P) – celoroční volnočasový program pro klienty, kteří pocházejí ze znevýhodněného sociokulturního prostředí využívající přátelského vztahu studenta-dobrovolníka a „ohroženého“ dítěte.
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Bedna“ – od roku 2010 provozuje PONTON, o. s. ve spolupráci s Městem Příbram.
- Bezplatná půjčovna sportovního vybavení v areálu skateparku – cílovou skupinou jsou osoby ve věku 6 – 18 let ze sociálně slabých rodin, které nemají finanční prostředky na nákup potřebného vybavení.
- „Šance pro každého“ – projekt realizuje 1. FK Příbram a Město Příbram, 2x za měsíc mohou zájemci o fotbal ve věku 6 – 15 let absolvovat zdarma dvouhodinový fotbalový trénink pod odborným vedením trenéra „A“ mužstva či mládeže.
- V rámci projektu „Sportem proti drogám a kriminalitě“ mají děti do 15 let pocházející ze sociálně slabých rodin o 50% snížené členské poplatky v KBC Příbram.
- O letních prázdninách v roce 2009 byla v rámci prevence sociálně patologických jevů zpřístupněna 4 zmodernizovaná školní hřiště pro veřejnost.

V rámci zpracování své bakalářské práce jsem požádala o rozhovor pana Eduarda Růžičku, zakladatele a předsedu občanského sdružení MARO a dále navštívila sídlo Krajského úřadu Středočeského kraje v Praze a požádala o rozhovor koordinátora pro romské záležitosti pana Bc. Cyrila Kokyho.

Rozhovor s panem Eduardem Růžičkou:

Otázka: Co Vás iniciovalo k založení romské organizace právě v Příbrami? Vnímáte zde vyostřený vztah mezi Romy a neromy? Pokud ano, tak v jakých směrech?

Odpověď: Bydlím v Příbrami již řadu let a vychoval tu svoje děti, které jsem se vždy snažil vést ke slušnosti, zodpovědnosti a práci. Děti jsou již nyní dospělé a zaopatřené, ale nemohu snést pohled na skupiny romské mládeže, která se jen tak zbůhdarma a bez cílu potuluje městem. Nejsou organizovaní v žádných zájmových kroužcích, protože jejich rodiče na to prostě nemají. Proto jsem založil sdružení Maro – chci dát práci jejich rodičům, tudíž finance a tím pádem možnost jejich dětem. Přímou vyostřenou problém mezi Romy a majoritou ve městě nevnímám, nežije jich zde tolik, ale prostě z vlastní zkušenosti vím, že většina z nich je bez práce a bez perspektivy do budoucna.

Otázka: Jakým způsobem Vaše sdružení funguje? Kolik lidí zaměstnává? Funguje z Vaší strany nějaká kontrola? Ví se o Vašem sdružení mezi Romy?

Odpověď: Stojíme na začátku naší činnosti, prostě pár nadšenců z řad místních Romů, kteří chtějí pro svou komunitu a nejen ji, něco přínosného udělat. Určitě potřebujeme pomoc, především od Města Příbram, inspiraci od jiných, již fungujících sdruženích, abychom mohli plnit to, co jsme si dali do stanov a za cíl. Zaměstnávám 6 lidí, uklízí v různých částech města. Každé ráno brzy vstávám, všechny je obejdu – zda jsou v práci, jak jim to jde, udělám si docházku. Zatím nám to tak funguje ke spokojenosti. O našem sdružení se mezi Romy začíná hovořit, především o využití volného času dětí. Ale chápejte, jsme vůči „bílým“ pořád nedůvěřiví, když řeknu známému: přiveď dítě do kroužku – nepřivede ho, pokud tam bude jeho dítě jako jediné romské. Postupně se ale dostáváme do povědomí.

Otázka: Setkal jste se někdy vy osobně nebo Vaši známi s diskriminačním jednáním ze strany úřadu z důvodu své etnické příslušnosti?

Odpověď: Několikrát! A nejen já, ale i moje žena, moje děti, mí příbuzní, známí. A to především ze strany úřadu. Někam zatelefonuji, ptám se třeba na práci, úřednice je velmi příjemná, poskytne mi potřebné informace, sjednám si s ní schůzku v kanceláři a v momentě, kdy ji do kanceláře vstoupí Rom, změní své chování a nahlíží na mě jako na asociální živel. To samé ze strany potenciálního zaměstnavatele – komunikace po telefonu funguje do doby, než dojde na osobní setkání. Vždy odpoví – místo je už obsazené, bohužel. Kolikrát jsem se zpětně dozvěděl, že tomu tak nebylo. A to mě mrzí, to je smutné. Hází nás všechny do jednoho pytle. Vždyť i mezi gádži jsou lidé poctiví a nepoctiví.

Otázka: Jak hodnotíte jako předseda sdružení spolupráci s místními úřady?

Odpověď: Vstřícné překvapujícím způsobem. Ani v nejmenším jsem nečekal, s jakou ochotou se nám bude vedení radnice věnovat. Děkuji vám za to!

Rozhovor s panem Bc. Cyrilem Kokym:

Otázka: Vyvíjí romská minorita ve Středočeském kraji určité snahy ke zlepšení soužití s majoritou? Pokud ano, tak jaké?

Odpověď: Podle mého názoru je soužití Romů s majoritní společností ve Středočeském kraji poměrně bezproblémové. Romové se snaží prostřednictvím svých romských sdružení začlenit se do společnosti, kraj má 2 velké automobilky a částečně se tak řeší nezaměstnanost Romů. Za nejdůležitější považují pomoc a komunikaci sdružení s vedením měst a obcí.

Otázka: Mají příslušníci romské minority pocit diskriminace? Pokud ano, tak v jakých oblastech především?

Odpověď: Romové pocítují své znevýhodnění především v oblasti bydlení. Města staví byty pro bohatší skupiny lidí, ale na tyto byty sociálně slabí zkrátka nedosáhnou. Většina Romů pak žije v přeplněných bytech, jejichž kapacita nestačí. Bydlení Romů funguje, když je daný nějaký režim. Ideální je správce domu z řad samotných Romů. Podívejme se na lokalitu Masokombinát na Kladně. Výsledkem terénní práce by přece mělo být, že když se já, jako jednotlivec, budu snažit, zlepším se, tak půjdu za lepším. Ale v praxi to tak nefunguje, ti lidé si to uvědomují a ztrácí pak motivaci. Stát by měl nabídnout projekty na stavbu bytů pro sociálně slabé, podle mého názoru by se i samotní Romové do jejich stavby zapojili a pomáhali. V současné době řeším případ matky s třemi dětmi, která žije na ubytovně města a město ubytovnu ruší a vyklízí. Je to prekérní situace, protože paní nemá s dětmi kam jít a město jí náhradní bydlení neposkytne. Věřím, že se nám věc podaří úspěšně vyřešit.

Otázka: Jak si myslíte, že vnímá Romy česká majoritní společnost?

Odpověď: Tady jsem toho názoru, že média podávají většinové společnosti velmi zkreslený a pouze negativní obraz Romů. Vadí mi, že neukazují také konkrétní pozitivní příklady. Na jednom negativním příkladu se pak hodnotí celá romská komunita. Měl by přece zodpovídat jedinec!

Otázka: Jak si myslíte, že vnímají českou majoritní společnost Romové?

Odpověď: Odpovědí může být hromadná emigrace Romů do zahraničí, především do Kanady. Kanada má poměrně výjimečný přístup k udělování azylu, úspěšnost žadatelů je tam 45%, navíc má poměrně velkorysý sociální systém. Důvodem odchodu byl nejprve možná ekonomický důvod, vidina štedrých sociálních dávek apod., ale v posledních letech převažuje emigrace z důvodu rasové diskriminace - strach o vlastní bezpečnost a bezpečnost svých dětí. Ze svého okolí znám případy vzdělaných Romů,

kteří skutečně odešli proto, že oni sami nebo jejich děti byli napadeni z důvodu odlišné barvy pleti.

ZÁVĚR

První kapitola práce mapuje nebezpečí šíření myšlenek rasismu, údajně vědeckého charakteru, včetně myšlenky, že Židé jsou lidé zcela podřadného charakteru a rasa, která by měla být zcela vyhlazena. Toto hrálo hlavní roli v celém procesu podryvání politické kultury založené na lidských právech a individualismu. Zcela zřetelně se to dotklo také Romů a celé romské historie. Celé jejich putování z Indie, přes Pyrenejský a Balkánský poloostrov až do Evropy bylo provázeno vypovídáním ze zemí, přes které přecházeli, nedůvěrou, mučením a zabíjením. Od prvopočátku vůči nim panovaly předsudky, obavy a strach z jejich jinakosti. Tragickým vyústěním byl holocaust Romů prováděný nacistickým režimem za II. světové války, kde došlo téměř k vyhlazení všech českých Romů.

Položila jsem si otázku: Proč jsou tedy Romové u nás tak nechtěným etnikem a Vietnamce, žijící v ČR, naše společnost přijímá bez větších problémů? Pokusila jsem se obě minority srovnat a došla tak k závěru, že vietnamské životní priority jsou Čechům bližší než romské. Je to dáno především historickou tradicí, sdílíme s Vietnamci podobné hodnoty – národ, vlast, elitu. Většinu z toho Romové nemají, protože zkrátka nedostali šanci to v průběhu své historie vybudovat a získat.

Pro lepší orientaci v problematice přijímání menšin jsem nastínila několik teoretických strategií, jak toho dosáhnout. To je potom obsahem druhé kapitoly, která řeší následující otázky: Kdo jsou vlastně Romové? Jaká je jejich mentalita, způsob života, tradiční hodnoty, kultura, symboly, jazyk? V jakém vztahu jsou s českou majoritou? Jaký obraz Romů předkládají majoritní společnosti média? Ve stručnosti se zde dotýkám asimilačních tlaků komunistického režimu ve vztahu k Romům, který ve svém důsledku přinesl jen rozbití tradičních romských hodnot a distancování od svého etnika.

Dále zde popisuji nejpálčivější problémy v romské komunitě, kterými jsou: **vzdělávání romských dětí**, kde je jasné, že je potřeba seznamovat děti s romským jazykem, literaturou, vyučovat romskou historii a tradice. Volit odlišný přístup výuky ze strany učitelů k romským dětem. Shrnuji zde důvody neúspěchů romských dětí ve škole. **Zaměstnanost Romů** a příčiny jejich nezaměstnanosti a porovnávám situaci

v oblasti zaměstnanosti před rokem 1989 a po „sametové revoluci“. Současný stav postavení Romů na trhu práce dokládám statistickou tabulkou. Nezaměstnanost logicky vyúsťuje v další problém Romů, kterým je **chudoba a nízké příjmy**, kterou především v posledních letech provází obávaný fenomén lichvy. Kapitola dále pojednává o **zdraví Romů**, poukazuje na nevyhovující bydlení, špatnou životosprávu, časté zanedbávání preventivních prohlídek, rizikové chování v sociálně vyloučených lokalitách, které mají za následek nepříznivý zdravotní stav českých Romů. Za jeden z nejzásadnějších problémů osobně považuji problematiku **ghettoizace romské komunity**. Proč je problém pro Roma sehnat kvalitní bydlení? Jaký je přístup ze strany potencionálního pronajímatele bytu? Jaký je přístup obce k přidělování bytu příjemcům sociálních dávek, kterými Romové většinou jsou? Jak vznikají enklávy a ghetta a jaký je mezi nimi rozdíl? Jaké největší enklávy máme ve Středočeském kraji, proč vznikly, jaká je jejich dostupnost k občanské vybavenosti? Jaký přístup k vyloučeným lokalitám realizují obce? Pro sociálně vyloučeného Roma, bez zaměstnání, závislého na sociálních dávkách je nepřekonatelný problém sehnat kvalitní bydlení. Nemá dostatečné finance na pořízení bytu, pokud ho nějakým způsobem získá, většinou se zadluží na nájmu, protože výše sociálních dávek mu neumožňuje jeho pokrytí a o byt přijde. Obce pak nepreferují příjemce sociálních dávek jako toho, komu byt přidělí. O enklávě hovoříme v případě, kdy dojde k dobrovolnému sestěhování romských rodin a vrchol prohlubování vyloučení Romů představují ghetta, která vznikají především v důsledku přístupů obcí a měst, které se tak zbavují nepohodlných a problémových nájemníků. Pojednávám také o perspektivě obyvatel ghetta a jejich dětí. Statistický odhad počtu romských obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách ve Středočeském kraji uvádí hodnotu 3000 - 3500 osob. Tolik Romů tedy žije v romských enklávách na Kladně, Slaném a v Kutné Hoře. Každá z lokalit vznikla svým specifickým způsobem, je jinak umístěna, má jinou dostupnost občanské vybavenosti, ale jedno mají společné: absolutně nevyhovující bydlení, nevyhovující technický stav budov, nejsou součástí majoritní zástavby, její obyvatelé jsou nezaměstnaní a přístup obcí k řešení stavu je většinou laxní. **Kriminalizace romské komunity** je dalším problémem, o kterém kapitola pojednává. Existence policejních statistik, dostupná pouze do roku 1993, dávala možnost o přehledu romské kriminality, která byla několikanásobně vyšší než kriminalita majoritní populace. Poté v souvislosti se zákonem o ochraně osobních údajů již další statistiky neexistovaly a nyní je možné se opřít pouze o kvalifikované odhady. Přibližuji také příčiny romské kriminality až k vyústění do tzv. sociální kriminality Romů.

Ve třetí kapitole jsou přiblíženy nejdůležitější opatření českého státu při řešení problémů romského etnika od komunistického režimu, který přistupoval systémem rychle se měnících opatření od pozitivních přes represivní zásahy. V normalizačním období let 1970 až 1989 lze vysledovat státní politiku „integrace cikánského obyvatelstva“, kde bohužel vůbec nebyly zohledněny potřeby Romů, ale jednalo se pouze o čistou integraci. Zlomový byl rok 1989, kdy se v zákonodárných sborech státu prvně v historii objevili romští poslanci a vznikla Romská občanská iniciativa. Poprvé se státní politika zaměřila na národnostní emancipaci Romů spočívající v rozvoji romské kultury, literatury a tradic, ale zároveň vlivem tržní ekonomiky také docházelo k sociálnímu propadu Romů. Vyvrcholení přinesl rok 1997, kdy stát měl za to, že veškerá proromská opatření již vyčerpal a přestal být iniciativní. Pod zahraničním tlakem byla přijata tzv. „Bratinkova zpráva“, která kritizovala polistopadovou situaci Romů a zásadním způsobem odstartovala další integrační politiku, která přetrvává do současnosti. V kapitole jsou dále v teoretické rovině přiblíženy povinnosti a příslušné politiky současného státu ve vztahu k Romům a vyjmenovány orgány vlády a instituce a jejich strategické dokumenty, které napomáhají Romům k začlenění do majoritní společnosti. Statistická tabulka pak znázorňuje objem finančních prostředků, které stát v roce 2008 uvolnil ve prospěch Romů. Také zmiňuji velkou úlohu a nezastupitelnou pomoc nestátních neziskových organizací. V dalším textu kapitoly se pak vracím k jednotlivým problémům v romské komunitě, které jsem popsala v kapitole 2. a uvádím konkrétní opatření, které v problému stát uplatňuje. V závěru kapitoly se věnuji integrační politice ve Středočeském kraji vůči Romům včetně příkladů dobré praxe, které jsou v kraji realizovány. Pozornost jsem zaměřila na nově vzniklé občanské sdružení Maro, které začalo působit v Příbrami, a s jehož představitelem jsem zrealizovala rozhovor. Další rozhovor a cenné informace mi poskytl pan Bc. Koky, který v současné době působí jako krajský romský koordinátor.

Moje bakalářská práce dokazuje, že problém sociálního vyloučení Romů se zakládá na faktech a nejedná se o předsudek. Romové jsou skutečně sociálně vyloučeni ve všech popsaných oblastech, i přes to, že integrační politika státu v posledních letech vyvíjí značné úsilí k jejich začlenění a k překonání bariér, které Romy dělí od majoritní společnosti. Podle mého názoru by však bylo chybné domnívat se a očekávat, že Romové se tím pádem začnou vděčně a pokorně začleňovat, že majorita tím okamžitě získá jejich důvěru a vše bude vyřešeno. To je samozřejmě nereálné a nikdo to po

Romech nemůže požadovat po té, co se za celá léta od společnosti dočkali jen útlaku a nespravedlnosti. Mohla by se nabízet také otázka: a stojí vůbec Romové o nějaké začleňování? Nevnímají to jen jako další plané sliby? Odpovědí nám snad můžou být nově vznikající romská sdružení a iniciativy, založené na lokálním partnerství s orgány samosprávy, kterými nám Romové říkají: nechceme žít jen vedle vás, chceme žít s vámi. A možná si i samotní Romové uvědomili, že ani v rouše obětního beránka nelze chodit donekonečna a pokud máme docílit toho, aby se nám spolu žilo lépe, musíme tak učinit společně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BALVÍN, J., *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. 1. vyd. Praha : Radix, 2008. 256 s. ISBN 978-80-86031-83-5.
2. BARŠA, P., *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 294 s. ISBN 80-7325-020-9.
3. FRASER, A., *Cikáni*. Přel. M. Mikluščáková. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 374 s. ISBN 80-7106-212-X.
4. FREDRICKSON, G. M., *Rasismus – stručná historie*. Přel. V. Matysová. 1. vyd. Praha : BB Art, 2003. 157 s. ISBN 80-7341-124-5.
5. FRIŠTENSKÁ, H., VÍŠEK P., *O Romech (na co jste se chtěli zeptat) manuál pro obce*. Praha : VCVS ČR, o. p. s., 2002. 141 s.
6. HÜBSCHMANNOVÁ, M., *Šaj pes dovakeras Můžeme se domluvit*. 3. vyd. Olomouc : Vydavatelství Olomouc, 1998. 129 s. ISBN 80-7067-905-0.
7. MANUŠ, E., *Jdeme dlouhou cestou*. 1. vyd. Praha : Arbor Vitae, 1998. 279 s. ISBN 80-901964-5-4.
8. LAQUEUR, W., *Měníci se tvář antisemitismu*. Přel. P. Šustrová. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 216 s. ISBN 978-80-7106-927-0.
9. NAVRÁTIL, P., et. al. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.
10. NEČAS, C., *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc : Vydavatelství Olomouc, 1999. 129 s. ISBN 80-7067-952-2.
11. OTEVŘENÁ SPOLEČNOST, O. P. S., *Rozhledna sociální integrace (katalog příkladů dobré praxe v oblasti romské integrace)*. 1. vyd. Praha : Forint, 2008. 87 s.
12. ŘÍČAN, P., *S Romy žít budeme – jde o to jak*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-7178-250-5.
13. ŠIŠKOVÁ, T., et. al. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 208 s.
14. ŠIŠKOVÁ, T., et. al. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 200 s.
15. VÍŠEK, P., et. al. *Romové ve městě*. 1. vyd. Praha : Socioklub, 2002. 143 s. ISBN 80-86484-01-7.

Elektronické zdroje

1. ČLOVĚK V TÍSNI, o. p. s., *Závěrečné zprávy z výzkumu: Analýza situace romských sociálně vyloučených enkláv ve Středočeském kraji*. [online]. 2005 [cit.2010-03-08]. s.1-24. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/43E77391-E142-4A07-AD63-EEB2F9190CFD/0/7744zaverecne_zpravy_z_vyzkumu_analyza_situace_romskych_socialne_vyloucenych_enklav_ve_stredoceskem_kraji.rtf.
2. ČLOVĚK V TÍSNI, o. p. s., *Závěrečné zprávy z výzkumu: Analýza situace romských sociálně vyloučených enkláv ve Středočeském kraji*. [online]. 2005 [cit. 2010-03-08]. s.2-24. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/43E77391-E142-4A07-AD63-EEB2F9190CFD/0/7744zaverecne_zpravy_z_vyzkumu_analyza_situace_romskych_socialne_vyloucenych_enklav_ve_stredoceskem_kraji.rtf
3. DOBRODRUH.SK. [online]. 2008, citováno [2010-01-05]. Dostupný z WWW: Dobrodruh.sk/historia/romovia-alebo-cigani.
4. DUONG NGUYEN THI THUY. LIDOVKY.CZ. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.lidovky.cz/bananovedetivceskedzunglidjn/ln_domov.aspc=A080328_144645_ln_domov_glu.
5. GABAL I. Zpráva výzkumného projektu MŠMT *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s. 8-9.Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf.
6. GABAL I. Zpráva výzkumného projektu MŠMT *Vzdělanostní dráhy a-vzdělanostní šance romských žáků a žákyň základních škol v okolí sociálně vyloučených romských lokalit*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.33-36. Dostupný z WWW: http://www.msmt.cz/uploads/Skupina_6/VZDELANOSTNI_DRAHY.pdf.
7. HORSINKA A.,DENÍK.CZ. [online]. 2007 [cit.2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://www.denik.cz/z_domova/20070801romove_maji_naroky.html.
8. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.35-40. Dostupný z WWW:<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.
9. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.40. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.
10. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za*

- rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.43-47. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.
11. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08] s.47. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.
 12. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2008*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.49-51. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2008-60515/>.
 13. KANCELÁŘ RADY VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÝCH KOMUNIT. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.56. Dostupný z WWW: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava_2008_final.doc.
 14. KOCÁB M. *Koncepce romské integrace*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.53. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.
 15. KOCÁB M. *Koncepce romské integrace*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.60. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.
 16. KOCÁB M. *Koncepce romské integrace*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.37-38. Dostupný z WWW: http://www.osnoviny.cz/uploads/Dokumenty_ke_stazeni/aktuality/koncepce_rom.int.2010_13.doc.
 17. KOKY, C. *Výroční zpráva o stavu romských komunit Středočeského kraje za rok 2007*. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. s.1-20. Dostupný z WWW: http://www.josefvacek.cz/doc/activities/Vyrocnizprava_o_stavu_romskych_komunit_ve_Stredoceskem_kraji_za_r_2007.doc.
 18. KRAJSKÝ ÚŘAD STŘEDOČESKÉHO KRAJE. *Romové ve Středočeském kraji*. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08] s.8-11. Dostupný z WWW: http://www.kr-stredocesky.cz/NR/rdonlyres/662100A8-C154-4DC6-BB7F-C5CE77AEFF5/0/Romov%C3%A9veSt%C5%99edo%C4%8Desk%C3%A9mkraji_nov%C3%A9.pdf.
 19. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/podpora-inkluzivniho-vzdelavani-v-ramci-projektu-ferova>.

20. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/8183>.
21. PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťováním*. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08] s.17. Dostupný z WWW: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf.
22. PECHOVÁ, E. *Migrace z Vietnamu do České republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťováním*. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08] s.17-18. Dostupný z WWW: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf
23. RADIO.CZ . [online]. 2001 [cit.2010-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.radio.cz/cz/clanek/5454>
24. ROMOVÉ V ČESKÉ REPUBLICĚ. [online]. 2005. [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/20389>.
25. SDRUŽENÍ DŽENO. *Postavení Romů v ekonomice*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.7. Dostupný z WWW: <http://www.dzeno.cz/docs/ROMEKO>
26. SDRUŽENÍ DŽENO. *Postavení Romů v ekonomice*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. s.28-30. Dostupný z WWW: <http://www.dzeno.cz/docs/ROMEKO>
27. STŘEDOČESKÝ KRAJ. *Strategie integrace romské komunity*. [online]. 2007 [cit. 2010-03-08]. s.19. Dostupný z WWW: <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/socialni-oblast/romska-integrace/strategie-integrace-romske-komunity-ve-stredoceskem-kraji.htm>.
28. ÚŘAD VLÁDY. *Romská populace a zdraví Česká republika –Národní zpráva*. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. s.9. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Sastipen.pdf>.
29. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. [online]. 2009 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/role-ochrance-v-prosazovani-rovneho-zachazeni-58611.html>
30. VLÁDA ČR. [online]. 2010 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: <http://vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/default.htm>.
31. VLÁDA ČR. [online]. 2008 [cit. 2010-03-08]. Dostupný z WWW: http://msmt.cz/uploads/Skupina_6/AKCNI_PLAN_REALIZACE_KONCEPCE_VC_ASNE_PECE_O_DETI_ZE_SOCIALNE_ZNEVYHODNUJICIHO_PROSTREDI.doc.

SEZNAM ZKRATEK

Apod.	a podobně
Atd.	a tak dále
Cca	přibližně, zhruba
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČT	Česká televize
EU	Evropská Unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Např.	například
O. p. s.	obecně prospěšná společnosti
Popř.	popřípadě
Sb.	sbírka
Tj.	to je
Tzv.	tak zvané
ÚV KSČ	ústřední výbor komunistické strany Československa

SLOVNÍK POJMŮ

- Antropologie** věda zabývající se člověkem, společnostmi, kulturami a lidstvem.
- Asimilace** splynutí jednoho člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem.
- Etnikum** historicky vzniklá skupina lidí, kteří sdílí společnou kulturu, jazyk.
- Etnografie** společenská věda zkoumající a popisující modely chování, sociální organizaci, zvyky, hudbu a umění v jednotlivých lidských kulturách.
- Eugenika** sociálně-filosofický směr zaměřený na studium metod, které povedou k dosažení co nejlepšího genetického fondu člověka.
- Extremismus** jednání, ideologie či skupiny mimo hlavní proud společnosti, kterým je připisováno porušování či neuznávání základních etických standardů, zejména ve spojení s verbální nebo fyzickou agresivitou, motivované zejména rasovou, národnostní nebo jinou nenávisí.
- Filologie** nauka, která studuje daný jazyk spolu s literaturou v něm psanou a s kulturním a historickým kontextem.
- Holobyt** nejzákladnější forma bydlení poskytovaná jako náhradní ubytování lidem, kteří byly vystěhováni ze svých původních bytů kvůli neplacení nájemného.
- Holocaust** systematické vyvražďování etnických, náboženských a politických skupin.
- Integrace** spojování, scelování.
- Komunita** společenství živých bytostí, které sdílejí určitou oblast.
- Konfucianismus** čínský filosofický směr, který do popředí staví rozum, odpovědnost, pozitivní postoj ke světu, ale i podřazenost řádu.
- Majorita** absolutní většina.
- Marginalizace** odlišená skupina obyvatel, která je kromě toho vytlačována „na okraj“.
- Minorita** vymezená skupina osob, jenž se odlišuje od okolní společnosti.
- Multikulturalismus** politický směr, jehož cílem je sjednotit všechny občany bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení a přitom zachovat jejich kulturní odlišnosti.

Ostrakizace	vyloučení jedince z kolektivu.
Pozitivní diskriminace	snaha o zvýhodnění určitých znevýhodněných skupin obyvatelstva s cílem poskytnout jim rovné příležitosti.
Xenofobie	strach z neznámého.

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK Č.1 : Kočovní cikáni.....	10
OBRÁZEK Č.2 : Banánové děti.....	13
OBRÁZEK Č.3 : Romské dítě.....	17
OBRÁZEK Č.4 : Romská vlajka.....	18
OBRÁZEK Č.5 : Ghetto.....	26

SEZNAM TABULEK

TABULKA Č.1: Ukazatele postavení na pracovním trhu: Romové proti celostátnímu průměru.....	22
TABULKA Č.2: Počet obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách a jejich podíl v jednotlivých krajích.....	26

ABSTRAKT

KULHÁNKOVÁ, J. Postavení Romů v České republice : bakalářská práce. Příbram:

Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 70 s.

Vedoucí práce: doc. Ing. Štefan Danics, Ph. D.

Klíčová slova: Romové, rasismus, česká majorita, romská minorita, sociální vyloučení, integrace.

Tato bakalářská práce pojednává o postavení a sociální situaci Romů v České republice. V počátku je zmíněna obecná problematika rasismu jako pseudovědecké teorie, práce dále nastiňuje historii romského etnika a charakterizuje tradiční romskou rodinu, kulturu, tradice a zvyky. Přibližuje současný vztah české majority a romské minority, srovnává postavení vietnamské minority a Romů v České republice. Podrobně popisuje formy sociálního vyloučení Romů a uvádí politická opatření českého státu a jeho strategické dokumenty k možné integraci Romů do majoritní společnosti. Důraz je kladen na integrační programy v rámci Středočeského kraje.

ABSTRACT

KULHÁNKOVÁ, J.: *The situation of the Roma in the Czech Republic : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010.

70 p. Supervisor: doc. Ing. Štefan Danics, PhD.

Keywords: Romanies, racism, Czech majority, Romany minority, social exclusion, integration.

This Bachelor dissertation deals with the status and social situation of Romanies in Czech republic. In the beginning is mentioned general issue of racism as pseudo-scientific theory, the dissertation outlines history of the Romany ethnic group and characterizes the traditional Romany family, culture, traditions and customs. It approximates current relationship of Czech majority and Romany minority, compares the status of Vietnamese minority and Romanies in Czech republic. The dissertation also describes in detail the forms of social exclusion of Romanies and states policital measures of Czech state and its strategic documents for possible integration of Romanies into the majority society. Emphasis is placed on integration programs in terms of Centra-Bohemian region.